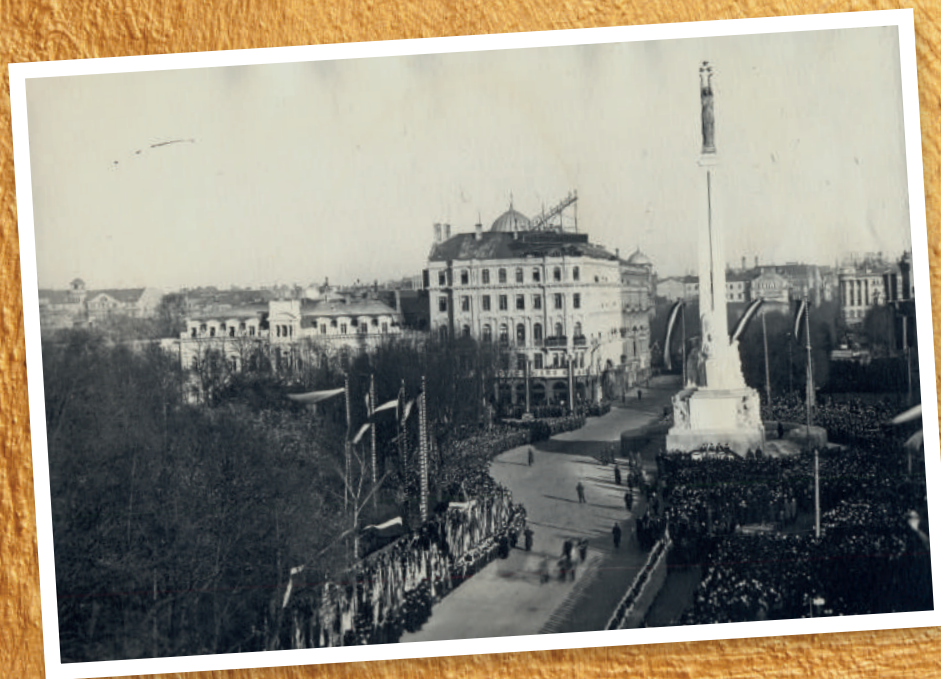

LATVIJAS REPUBLIKA

(1918-1940)

VĀKA FOTO: Brīvības pieminekļa atklāšana Rīgā. 1935. gada 18. novembris.

1.

Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.

2.

Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.

3.

Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale.

1. LATVIJAS NEATKARĪBAS KARŠ

1.1. PIRMĀ PASAULES KARA SEKAS UN LATVIJA

Pirmais pasaules karš būtiski izmainīja Eiropu. Sabrūkot Vācijas, Krievijas un Austroungārijas impērijām, radās jaunas valstis. Karš beidzās ar Vācijas kapitulāciju 1918. gada 11. novembrī. Latvijā vēl atradās vācu okupācijas karaspēks, kam Antantes valstis Francija un Anglija uzdeva pretoties Padomju Krievijas centieniem pārņemt varu. 17. novembrī latviešu politiskās partijas Rīgā nodibināja Tautas padomi, kas uzņēmās suverēno varu Latvijā. Par Padomes priekšsēdētāju ievēlēja Jāni Čaksti, un pagaidu valdības sastādīšanu uzticēja Kārlim Ulmanim. Savā pirmajā sēdē Tautas padome noteica Latviju kā demokrātisku republiku, un 18. novembrī pasludināja Latvijas Republikas (LR) neatkarību.

Padomju Krievija dažas dienas vēlāk anulēja savus līgumus ar Vāciju un sāka gatavoties karam, lai komunistisko diktatūru ieviestu Eiropā un visā pasaulē. Lai realizētu pasaules revolūcijas ideju 1918.-1919. gadā Padomju Krievijas ietekmē izveidoja vairākas komunistiskas padomju republikas, ieskaitot arī Latvijas Sociālistisko Padomju Republiku (LSPR). Šo republiku mūžs bija ļoti īss, vai arī tās iekļāva 1922. gadā izveidotajā Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā (PSRS).

Antantes valstis uzskatīja, ka jaunās republikas ir bijušās Krievijas impērijas sastāvdaļa un to nākotni var noteikt tikai likumīgā Krievijas Satversmes sapulce. Tomēr, nevēloties pieļaut padomju varas nostiprināšanos šajās teritorijās, tās vienlaikus atzina šo valstu pastāvēšanu *de facto*, atļāva tām kā novērotājām piedalīties Parīzes miera konferencē un atbalstīja tās militāri.

Plakāts „Britu impērijas un sabiedroto lieliskais triumfs”.

Plakāts „Maskava pasaules revolūcijas sirds”.

IZVILKUMS NO ASV PREZIDENTA VUDRO VILSONA 14 PUNKTU PROGRAMMAS.
1918. GADA JANVĀRIS.

„Jārada vispārēja tautu savienība ar speciālu paktu, kas nodrošinātu savstarpēju politisku neatkarību un teritoriālu integritāti lielām un mazām tautām.”

IZVILKUMS NO KRIEVIJAS KOMUNISTU LĪDERA VLADIMIRA ĻEŅINA RUNAS PAR SOCIĀLISTISKĀS REVOLŪCIJAS UZDEVUMIEM. 1918. GADA FEBRUĀRIS.

„Sociālistiskās revolūcijas Krievijā stāvoklim jābūt kā pamatam mūsu Padomju varas visu starptautisko uzdevumu noteikšanā. Sociālistiskās Krievijas piemēram jābūt kā dzīvam piemēram visām pasaules tautām. Krievijas reorganizācija pamatojoties uz proletariāta diktatūru [...] padarīs sociālismu neuzvaramu kā Krievijā tā visā pasaulē.”

1918

8. JANVĀRIS

ASV prezidents Vudro Vilsons uzstājas ar 14 punktu programmu.

25. MARTS

Baltkrievijas tautas republikas izveidošana.

26. MAIJS

Gruzijas demokrātiskās republikas izveidošana.

11. NOVEMBRIS

Kompjeņas pamiers.

DECEMBRIS

Admirāļa Aleksandra Kolčaka pretkomunistiskās armijas uzbrukums padomju spēkiem Krievijas austrumos.

1919

5. JANVĀRIS

Nodibināta Nacionāl-sociālistiskā vācu strādnieku partija.

28. JANVĀRIS

Polijas - Padomju Krievijas kara sākums.

VIDUS UN AUSTRUMEIROPA 1920-1938

- Vācija
- PSRS
- Jaundibinātās valstis un neatkarību atguvušās valstis
- Pirmā pasaules kara rezultātā Dānijai, Rumānijai un Itālijai pievienotās teritorijas
- Dancigas apgabals Tautu Savienības pārvaldē 1919-1939
- Citas Eiropas valstis
- Lietuvas robeža 1923-1939; jāievēro, ka 1923. g. Polija anektēja Viļņas apgabalu
- Mūsdienu Latvijas robežas
- PSRS republiku robežas

Pascal Orcler, izdevējs: Latvijas Okupācijas muzejs

1920

MARTS

I Kominternes izveidošana Maskavā.

21. MARTS

Ungārijas padomju republikas izveidošana.

13. APRĪLIS

Bavārijas sociālistiskās republikas izveidošana.

28. APRĪLIS

Tautu Savienības statūtu pieņemšana.

28. JŪNIJS

Versaļas miera līgums.

12. - 15. AUGUSTS

„Brīnums pie Vislas”. Polijas armija uzvar Padomju Krievijas armiju.

1.2. NEATKARĪBAS KARŠ

Brīvības cīņas, Neatkarības karš, Atbrīvošanas cīņas – tā apzīmēta kara darbība (1918-1920), kas bija nepieciešama, lai Latvijas Republika varētu pastāvēt. LR Pagaidu valdībai sākotnēji bija maz sabiedrības atbalsta un militāra spēka, jo daudzi ar cerībām uzlūkoja komunistu solījumus. 1918. gada nogalē komunisti Maskavā izveidoja LSPR Pagaidu valdību Pēterā Stučkas vadībā. Latvijas teritorijā gandrīz netraucēti ienāca Sarkanā armija, kuras sastāvā bija arī latviešu strēlnieku vienības.

Lai pretotos uzbrukumam, LR Pagaidu valdība vienojās ar vācu valdības pārstāvi Augustu Vinningu par kopīga landesvēra (zemessardzes) izveidi, kurā iekļautu jau nodibinātās vācbaltiešu un dibināmās latviešu, kā arī krievu vienības. 1918. gada 31. decembrī Oskaru Kalpaku iecēla par komandieri trim latviešu rotām, ko vēlāk pārveidoja par bataljonu. Taču jau 1919. gada 3. janvārī Sarkanā armija ieņēma Rīgu. LR Pagaidu valdība pārcēlās uz Liepāju; vienīgi Kurzemes daļa aiz Ventas palika neieņemta.

1919. gada februāra sākumā Liepājā ieradās vācu armijas ģenerālis Rīdigers fon der Golcs. Viņš kļuva par visu pretlielniecisko spēku virspavēlnieku Kurzemē. Viņa pakļautībā atradās landesvērs un Vācijas brīvprātīgo algotņu Dzelzsdivīzija. 1919. gada 3. martā sākās uzbrukums pret Sarkanā armiju. Kalpaka bataljons 6. martā pārpratuma dēļ pie Airītēm nonāca apšaudē ar vācu vienībām, un Kalpaku nāvējoši ievainoja. Komandu pārņēma pulkvedis-leitnants Jānis Balodis. Cīņu turpinājumā atbrīvoja visu Kurzemi un lielu daļu Zemgales.

Aprīlī Liepājā vācu militāristi pret LR Pagaidu valdību sarīkoja puču. Valdībai izdevās paglābties uz kuģa *Saratov* britu un franču karakuģu aizsardzībā. Maijā izveidoja provācisku valdību Andrieva Niedras vadībā.

22. maijā sākās pretlielniecisko spēku uzbrukums Rīgai. Pirmais Rīgā ielauzās landesvēra vācu triecienbataljons, kas uzsāka baisu izrēķināšanos ar iedzīvotājiem, kurus uzskatīja par komunistiem. Tikai trešajā dienā pilsētā ieradās pirmās latviešu karaspēka daļas pulkveža Jāņa Baloža vadībā, kas pārtrauca teroru. Padomju armija un Stučkas valdība atkāpās uz Latgali, kur noturējās līdz 1920. gada sākumam. Ziemeļvidzemi pārņēma Igaunijas armija un tās sastāvā esošā Ziemeļlatvijas brigāde, kas simpatizēja Ulmaņa valdībai un neatzina Niedras valdību. Vācu spēki devās Cēsu virzienā, lai pārņemtu Vidzemi savā kontrolē, tomēr cieta sakāvi. Pēc Cēsu kaujām beidza darboties Niedras valdība, un Rīgā atgriezās likumīgā Latvijas Republikas Pagaidu valdība. 1919. gada 3. jūlijā noslēgtais Strazdumuižas pamiers noteica, ka vācu karaspēkam ir jāatstāj Rīga un jāaiziet uz Kurzemi.

Lai nebūtu jāatstāj Latvija, ģenerāļa fon der Golca komandētā Dzelzsdivīzija pievienojās Rietumkrievijas Brīvprātīgajai armijai pulkveža Pāvela Bermonta-Avalova vadībā, ko formēja cīņai pret komunistiem Krievijā. Armiju veidoja no bijušajiem Krievijas armijas karagūstekņiem. Oktobrī Rietumkrievijas Brīvprātīgo armija, tā sauktie bermontieši, sāka uzbrukumu Rīgai un ieņēma Pārdaugavu. Tomēr 1919. gada 11. novembrī, pateicoties Latvijas armijas varonībai un Antantes karakuģu palīdzībai, bermontiešus no Rīgas izdevās padzīt. Kopā ar sabiedrotās Polijas armiju 1920. gada janvārī sākās uzbrukums Austrumu frontē, un mēneša laikā no līnieniem atbrīvoja arī pēdējo novadu – Latgali.

2. Cēsu kājnieku pulka Skolnieku rotas kareivja Kārļa Kampiņa no pozīcijām sūtīta pastkarte. 1919. gads.

1918

18. NOVEMBRIS

Latvijas Republikas proklamēšana un Latvijas Pagaidu valdības izveidošana.

4. DECEMBRIS

Latvijas Sociālistiskās Padomju republikas valdības izveidošana Maskavā.

5. DECEMBRIS

Padomju spēku iebrukums Latvijas teritorijā.

1919

3. JANVĀRIS

Padomju spēki ieņēma Rīgu.

16. APRĪLIS

Valsts apvērsums Liepājā.

22. MAIJS

Rīgas atbrīvošana no komunistiem. „Baltais terors”.

19. - 22. JŪNIJS

Cēsu kaujas.

3. JŪLIJS

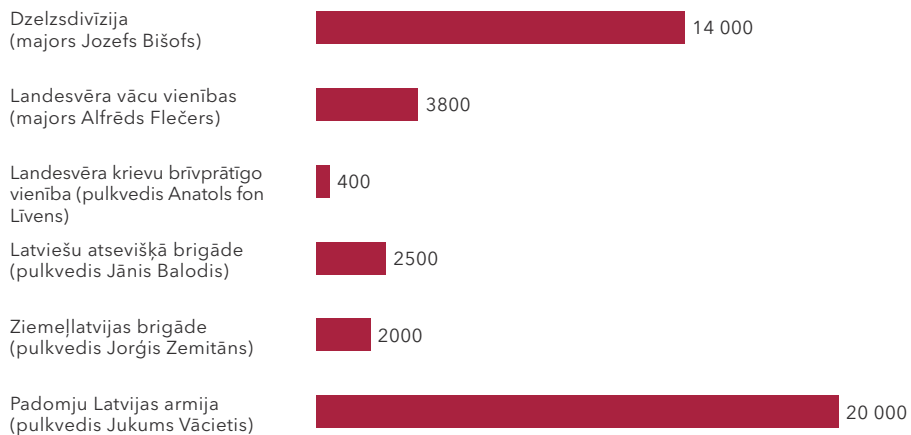
Strazdumuižas pamiers.

Latvijas, Igaunijas un sabiedroto valstu virsnieku delegācija pie bruņuvilciena Cēsīs. 1919. gada 6. jūnijs.

KAROJOŠO PUŠU SPĒKU SAMĒRS. 1919. GADA 6. JŪNIJS.

Armijas sanitārās pārvaldes ārsti un medmāsas pie sagrautajām Rīgas ēkām, 1919. gada novembris.

Latvijas armijas karavīri ierakumos Latgales frontē. 1920. gada vasara.

1920

8. OKTOBRIS

Rietumkrievijas Atbrīvošanas armija sāk uzbrukumu Latvijas armijai. Bermontiādes sākums.

11. NOVEMBRIS

Rietumkrievijas Atbrīvošanas armijas padzišana no Pārdaugavas.

3. JANVĀRIS

Latvijas un Polijas armiju uzbrukums Latgalē.

13. JANVĀRIS

Latvijas Sociālistiskās Padomju republikas valdība beidz savu darbību.

1. FEBRUĀRIS

Pamiers starp Latviju un Padomju Krieviju.

11. AUGUSTS

Latvijas - Padomju Krievijas miera līgums.

1921

26. JANVĀRIS

Antantes Augstākā padome Parīzē atzīst Baltijas valstu neatkarību *de iure*.

LATVIJAS ARMĪJA

Veidojot jauno Latvijas valsti, svarīga bija arī tās aizsardzības nodrošināšana un bruņoto spēku izveidošana. No bijušajiem karavīriem, studentiem, skolniekiem un inteliģences pārstāvjiem 1919. gada decembrī saformēja trīs rotas, kuras iekļāvās Baltijas landesvērē. Latviešu rotas 1919. gada janvārī apvienoja Latviešu atsevišķajā bataljonā pulkveža Oskara Kalpaka vadībā. Pēc Kalpaka nāves 1919. gada martā izveidoja Dienvidlatvijas brigādi, kuras vadību pārņēma pulkvedis Jānis Balodis. 1919. gada sākumā noslēdza līgumu ar Igaunijas valdību par mobilizāciju un latviešu rotu formēšanu Igaunijā un tās armijas kontrolētājā Ziemeļvidzemē. No šiem spēkiem 1919. gada martā izveidoja Ziemeļlatvijas brigādi pulkveža-leitnanta Jorģa Zemitāna vadībā. Pēc uzvaras Cēsu kaujās Ziemeļlatvijas brigādi 10. jūlijā apvienoja ar Dienvidlatvijas brigādi, izveidojot Latvijas armiju un par tās komandieri ieceļot ģenerāli Dāvi Sīmansonu. Armijā iekļāvās arī landesvēra vienības bez vācu algotņiem.

Pulkvedis Oskars Kalpaks kopā ar savu bataljona karavīriem Rudbāržu muižā. 1919. gada februāris.

Neatkarības kara laikā Latvijas armijā izmantota vācu bruņucepure ar Latvijas armijas kokardi.

Latvijas armijas leitnanta formastērpa zīmotnes. 1919. gads.

Latvijas armijas kokarde ar austošas saules atainojumu un trim zvaigznēm, kuras simbolizēja trīs Latvijas novadus.

IZVĪLKUMS NO VĀCIJAS VALDĪBAS ĢENERĀLPILNVAROTĀ AUGUSTA VINNIGA UN LATVIJAS PAGaidu VALDĪBAS LĪGUMA. 1918. GADA 29. DECEMBRIS.

„1. Latvijas Pagaidu valdība ir ar mieru pēc pieprasījuma piešķirt pilnīgas Latvijas pilsoņu tiesības visiem ārzemju karavīriem, kas ne mazāk kā četras nedēļas piedalījušies brīvprātīgo korpusu cīņās par Latvijas atbrīvošanu no lieliniekiem.

2. Latvijas pavalstnieki Baltijas vācieši iegūst tiesības iestāties Vācijas impērijas brīvprātīgo korpusos.

Bez tam nav iebildumu, ka virsnieki un apakšvirsnieki tiek izmantoti kā instruktori Baltijas landesvēra rotās kampaņas laikā. [...]”

IZVLKUMS NO LATVIJAS PAGAIĻU VALDĪBAS APSARDZĪBAS MINISTRA JĀŅA ZĀLĪŠA PAVĒLES PAR KOPVEŽA J. BALOŽA APSTIPRINĀŠANU LATVIEŠU ATSEVIŠĶĀ BATALJONA KOMANDIERA POSTENĪ UN TĀ PĀRDĒVĒŠANU PAR LATVIJAS ARMIJAS DIENVIDUS GRUPOU. 1919. GADA 21. MARTS.

„Par Latviešu atsevišķā bataljona komandieri kritušā pulkveža Kalpaka vietā apstiprinu kopvedi Balodi.

14. martā kopā ar Anglijas priekšstāvi es skatīju Saldū Latviešu atsevišķo bataljonu. Bataljons, izsīzdams lielā pārspēkā esošo pretinieku, bija pilnīgi sakāvis visu 2. Latviešu padomju pulku. 11 dienu nemītīgās cīņās ieņemdams vienu vietu pēc otras, bataljons bija iztīrījis zemi no pretinieka vairāk kā 30 verstu garā frontē un, ieņēmis Saldu, gatavojas atkal uz tālākām kaujām. Tragiskos apstākļos zaudējot savu varonīgo komandieri un 3 no saviem vislabākiem biedriem, es redzēju latviešu varoņus nopietnus, bet možus.

Kopvedis Balodis, uzņemdamies grūtos apstākļos bataljona komandēšanu, bija veicis ne tikai savus operatīvos uzdevumus, bet ievērojis arī lielā mērā atsvabināto iedzīvotāju intereses. Lielākos centros drošības un likumības aizsargāšanai ir ierīkotas latviešu kara komandantūras. Par varonīgo un apzinīgo darbu Latvijas atsvabināšanā Latviešu atsevišķam bataljonam visā viņa pilnā sastāvā es vēlreiz atzīmēju savu pateicību.

Par nožēlošanu, jāmin, ka Latviešu zemessargu frontes nodaļas ir apgādātas pilnā mērā tikai ar labu pārtiku. Trūkst veļas, daudziem zābaku un drēbju, trūkst arī tehnisko piederumu, zirgu lietu un daudz sīku priekšmetu. Viņu iegādāšanai no valdības puses ir sperti visi soļi, kādi ir iespējami, un ir cerība, ka drīzā laikā visi trūkumi būs novērsti. Ir arī nepietiekoša sanitārā apgādība - trūkst ārstu, medikamentu un pārsienamo materiālu. Arī šinī ziņā ir sperti soļi. [..]”

Pulkvedim Oskaram Kalpakam veltītais piemineklis Esplanādē, Rīgā. Atklāts 2006. gadā.

Ziemeļlatvijas brigādē izmantota kokarde ar Latvijas karoga simboliku. 1919. gads.

Trūcīgi ekipētie Ziemeļlatvijas brigādes Cēsu kājnieku pulka karavīri. 1919. gada vasara.

IZVLKUMS NO LATVIJAS PAGAIĻU VALDĪBAS KARA ATAŠEJA ĪGAUNIJĀ JORĢA ZEMITĀNA ZIŅOJUMA APSARDZĪBAS MINISTRAM J. ZĀLĪTIM PAR KARASPĒKA FORMĒŠANU ĪGAUNIJĀ UN ZIEMEĻLATVIJĀ. 1919. GADA 19. MARTS.

„Mobilizācija Īgaunijā, kā arī Ziemeļlatvijā norisinājās gludi. Pašā mobilizācijas sākumā tika nošauts kāds pretmobilizācijas aģitators Meizakilā, pēc kam visa aģitēšana beidzās un nevienam nenāca prātā neierasties uz mobilizāciju. No ārējo lielinieku puses bij darīts viss lai izjauktu mobilizāciju. Divas dienas priekš mobilizācijas Sarkanā Armija pārgāja uzbrukumā visā dienvidus frontē un vietu vietām atspieda atpakaļ igauņu fronti, caur ko samazināja mūsu mobilizācijas teritoriju par apmēram vienu trešo daļu. [..]”

Līdz šai dienai ir pieņemti Latvijas karadienestā 1600-2000 cilvēku. Visu iesaukto skaitu nevaru uzrādīt, jo mobilizācija turpinās, t.i., katrā vismazākā zemes stūrīti, kurš tiek ieņemts no igauņiem, kad vai tikai uz pāris dienām, tūlīt tiek mobilizēts; bez tam iesauc visus tos, kuri slimības vai svarīgu darīšanu dēļ nebija varējuši ierasties. [..]”

Latvijas armijā izmantota vācu Mauser sistēmas šautene.

LATVIJAS SOCIĀLISTISKĀ PADOMJU REPUBLIKA

Beidzoties Pirmajam pasaules karam, komunisti Krievijā vēlējās atgūt kontroli pār kara laikā zaudētajam impērijas teritorijām un īstenot pasaules revolūciju. Bijušās Krievijas impērijas teritorijās izveidoja komunistiskas valdības, kas vērsās pret tur pasludinātajām nacionālajām valstīm un radīja pilsoņu kara ilūziju. Komunisti izmantoja Antantes valstu pasludināto tautu pašnoteikšanās principu kā spēcīgu politisko un propagandistisko pamatojumu, lai attaisnotu savu ofensīvu Rietumu virzienā. 1918. gada 4. decembrī Maskavā proklamēja Latvijas Sociālistisko Padomju Republiku ar Pēteri Stučku priekšgalā. Latvijā Stučkas valdība mēģināja radīt ideālu proletariāta diktatūru. Lai arī zeme tika nacionalizēta un muižnieki kā šķira likvidēta, tomēr zemi nepiešķīra zemniekiem. Muižu saimniecības, kurās bija vairāk par 110 hektāru zemes, pārveidoja par padomju saimniecībām, bet mazākas saimniecības to agrākie īpašnieki vai nomnieki varēja iznomāt no valsts uz vienu gadu. Sabiedrības vilšanās īpaši pastiprināja „sarkanais terors” un revolucionāro tribunālu darbība. Par režīma ienaidniekiem pasludināja „mantīgo” šķiru pārstāvjus – muižniekus, buržuāziju, mācītājus. Īpaši smagi „sarkanais terors” skāra vācbaltiešus un latviešu turīgās aprindas, un prasīja ap 2000 cilvēku dzīvības. Solītā miera vietā komunisti atnesa nežēlīgu karu, vispārēju mobilizāciju un teroru; maizes vietā – pārtikas trūkumu; vienlīdzības vietā – iedzīvotāju dalīšanu kategorijās; zemes vietā – agrāro reformu, kurā neviens zemi neieguva un tie kam tā bija, to zaudēja; demokrātisku padomju vietā – vienas partijas diktatūru. 1919. gada 22. maijā pretkomunistiskie spēki ieņēma Rīgu un Padomju Latvijas valdības iestādes pārcēlās uz Rēzekni, bet 1920. gada janvārī pēc Latgales lielākās daļas zaudēšanas, tās tika oficiāli likvidētas.

LSPR valdība pie tagadējā Saeimas nama Rīgā. Centrā - Pēteris Stučka. 1919. gada janvāris.

LATVIJAS BRĪVĪBAS CĪŅAS 1918. G. NOVEMBRIS–1919. G. FEBRUĀRIS

IZVILKUMS NO LATVIJAS STRĀDNIĒKU, BEZZEMNIEKU UN STRĒLNIĒKU PADOMJU VALDĪBAS MANIFESTA. 1918. GADA 17. DECEMBRIS.

„Visu zemju proletāriešu apvienotājas un atsvabinātājas pasaules revolūcijas vārdā mēs, apakšā parakstījušies, pasludinām, ka no šīs dienās valsts vara Latvijā ir no jauna Padomju valdības rokās. [...] Mēs atceļam visus tos likumus, rīkojumus un iestādījumus, ko Latvijas darba tautai uzņāguši kā feodālā vācu muižniecība, tā carisma īsti krieviskā patvaldība, kā vācu imperiālisms, tā Krievijas buržuāzija. Visu šo veco varas iestāžu vietā stājas proletariāta diktatūra - bruņoto strādnieku padomju vara. Šīs diktatūras vārdā mēs pasludinām Latvijā Padomju valdības brīvību un proletāriskās revolūcijas likumu. [...]

Mēs labi apzināties, ka pāreja uz sociālismu nav vienas dienas darbs, bet mēs noteikti un tūliņ dodamies ceļā uz to. Uz imperiālisma izpostītās Latvijas drupām mēs bez kavēšanās celšim jauno sociālistisko darba pili. Mēs ieročiem rokās uzstāsimies pret tiem mūsu un citu zemju sociālnodevējiem, kas ne vien Latvijā, bet pat Vācijā patlaban "neatrodot, ko socializēt", un tādēļ šauc proletariātu palīgā pilsonībai uzbūvēt no jauna kapitālisma cietoksni. Mēs apzināties, ka mēs šinī grūtajā ceļā un cīņā neesam vieni. Aiz mums stāv pirmā kārtā Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika, ar kuru mēs joprojām būsim uz ciešāko saistīti ne vien ārējām saitēm. Un aiz mums stāv komunistiskā revolūcijā, kas ne vien Vācijā, bet arī visā pārējā Eiropā jo drīzi novedīs pie vispārējo sociālistisko padomju republiku apvienības, kuras sastāvdaļa būsim arī mēs."

Komunisma teorētiķa Kārļa Marksa pieminēklis Rīgā. 1919. gads.

IZVILKUMS NO PADOMJU LATVIJAS ARMIJAS 16. STRĒLNIĒKU PULKA KOMUNISTU FRAKCIJAS KOMITEJAS ZIŅOJUMA ARMIJAS ORGANIZĀCIJAS KOMITEJAI PAR NOSKAŅOJUMU PULKĀ.

1919. GADA APRĪLIS.

„Politiskais stāvoklis rotās un komandās, izņemot 6. rotu un 1. bataljona ložmetēju komandu, neapmierinošs. Stipra kurnēšana pret aizmugures komunistiem, sevišķi pret tiem, kas strādā padomēs. [...] Disciplīna pulkā vāja. Iemesli: vāja barība un apģērbs, kā arī kontrrevolucionāru elementu agitācija, kurai bija pilnīga vāja pirms pulka frakcijas, rotu šūniņu un emisāru noorganizēšanas. Kaujas spējas strēlniekos var pacelt un viņas jau tagad samērā labas, jo strēlniekos liels naidis pret muižniekiem un kapitālistiem, kas tomēr neizslēdz zināmu naidu pret komunistiem."

Revolucionārā kara tribunāla darbinieki Daugavpilī. 1919. gada sākums.

Sarkanās armijas pulka karogs ar uzrakstu „Vienotībā spēks”. 1919.-1920. gads.

Sarkanās armijas karavīra cepure ar kokardi - sarkanu piecstaru zvaigzni. 1919. gads.

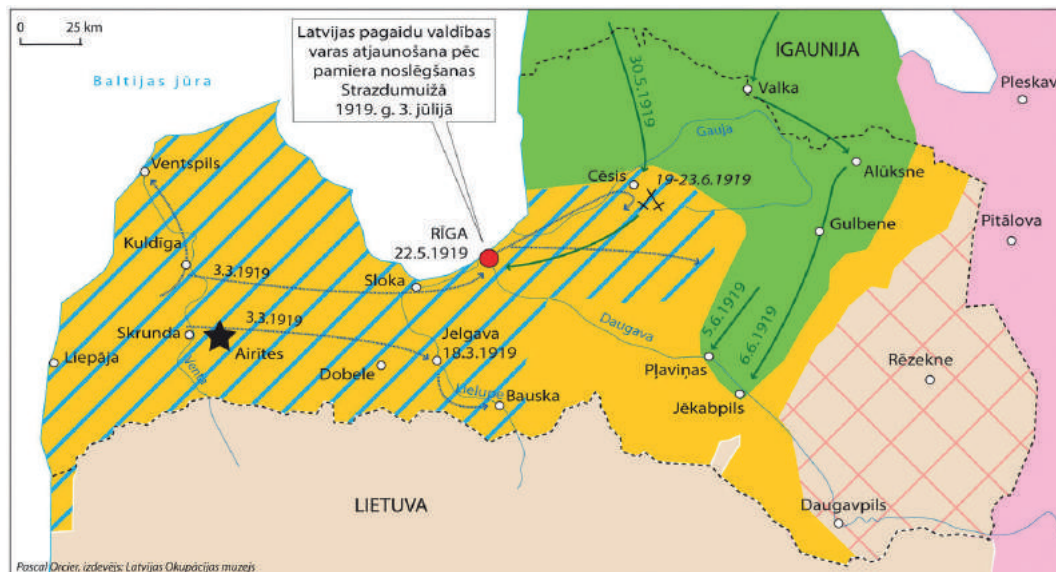
ANDRIEVA NIEDRAS VALDĪBA UN CĒSU KAUVAS

1919. gada 16. aprīlī Liepājā vācu landesvēra vienības veica valsts apvērsumu, jo bija neapmierinātas ar Latvijas Republikas Pagaidu valdības īstenoto politiku. Apvērsumu atbalstīja arī pretkomunistisko militāro spēku pavēlnieks ģenerālis fon der Golcs. Ulmaņa valdība bija spiesta meklēt patvērumu uz tvaikoņa *Saratov*, kuru Liepājas ostā apsargāja Antantes kara kuģi. Jauno ministru kabinetu vadīja mācītājs Andrievs Niedra. 22. maijā pretkomunistiskie spēki, kas formāli pakļāvās Niedras valdībai, atbrīvoja Rīgu no komunistiem. Ienākot pilsētā landesvēra vācu vienības uzsāka „balto teroru”. Viņi izrēķinājās ar cilvēkiem, kurus uzskatīja par komunistiem, tādējādi atriebjoties gan par saviem Rīgas ieņemšanā kritušajiem biedriem, gan arī komunistu varas mēnešos noslepkavotajiem vācbaltiešiem.

Vairs neturpinot cīņu pret komunistiem, landesvēra vācu un Dzelzsdivīzijas daļas devās Cēsu virzienā. 1919. gada 6. jūnijā vācu spēku uzbrukums iesāka Cēsu kaujas, kas beidzās 22. jūnijā ar Igaunijas armijas un tās sastāvā esošās Ziemeļlatvijas brigādes uzvaru. Cēsu kaujas iezīmēja arī Niedras kabineta galu. 1919. gada 3. jūlijā tika parakstīts Strazdumuižas pamiers, kas noteica, ka Vācijas karaspēks turpmāk var piedalīties tikai cīņās pret Sarkanu armiju. No landesvēra izslēdza visus algotņus, bet pašas vienības komandēšanu nodeva britu virsniekam pulkvedim-leitnantam Haroldam Aleksanderam. 8. jūlijā Rīgā atgriezās likumīgā Latvijas Pagaidu valdība, atjaunojot savu darbību visā atbrīvotajā valsts teritorijā.

Andrievs Niedra ar vācu landesvēra karavīriem ierodas no komunistiem atbrīvotajā Rīgā. 1919. gada maijs.

Pascal Dirier, izdevējs: Latvijas Okupācijas muzejs

LATVIJAS BRĪVĪBAS CĪŅAS 1919. G. MARTS–JŪLIJS

Ziemeļlatvijas brigādes ienākšana Rīgā. 1919. gada 6. jūlijs.

IZVILKUMS NO A. NIEDRAS KABINETAM SIMPATIZĒJOŠĀ LAIKRAKSTA *LATVIJAS AVĪZE* PUBLIKĀCIJAS *KĀDĒĻ ULMAŅA MINISTRA KABINETAM BIJA JĀKRĪT*. 1919. GADA 25. APRĪLIS.

„[...] Karaspēks lēja asinis Latvijas aizstāvēšanai, baltieši upurēja dzimtenes aizstāvēšanai savus labākos dēlus. Vai varēja viņi ilgi ciest, kad aiz muguras sēj tautību naidu, intrigē un viņus vietā un nevietā apspļauj. Vai nu vajadzēja pēc tādiem apstākļiem latviešiem vieniem uzņemties fronti pret lieliniekiem aizstāvēt un vācus un baltiešus no Latvijas izraidīt, vai atkal, ja spēku priekš tam nebija, izturēties korekti un atrast uz taisnības pamata lojālā kārtā saprašanās iespējamību. To vienīgi pareizo darīt nebija Ulmaņa kabinetam drosmes. [...]”

Modernās valstīs kabineta krišana ir parasta lieta un neaizskar valsts pastāvēšanas pamatus. Latvija pastāvēs arī turpmāk un Latviju valdīs nevis baroni, bet paši latvieši pilnīgā saprašanās ar visiem Latvijas pilsoņiem. Jaunajā kabinetā nedrīkst būt un arī nebūs vietas tautiskam šovinismam. Visu Latvijas pilsoņu labklājība lai būtu jaunā kabineta devīze. Lai visi Latvijas pilsoņi justos Latvijā, kā savās mājās.”

IZVILKUMS NO LAIKRAKSTA *TAUTAS BALSS* PUBLIKĀCIJAS *RĪGAS „ATSVABINĀŠANAS” AINAS*. 1919. GADA 22. JŪNIJS.

„Otrā dienā pēc vācu landesvēra ienākšanas Rīgā pilsētas ielas atgādināja kaujas lauku: uz visām galvenajām ielām gulēja nošauto liķi, pa 2-3 blakus. Kaut gan nekādas ielu cīņas [...] nenotika - nošauto liķi bij visur sastopami. Liķiem visiem bija novilkti zābaki, apģērbu kabatas apgrieztas otrādi. Daudz liķiem bija piespraustas komunistu partijas biedru kartiņas, kas apliecināja nošauto personību. Starp nošautiem bija arī jaunu skuķu liķi [...]”

Cik šausmīgus apmērus pieņēma šāda noslepkavošana, liecina kaut vai tas fakts, ka Rīgas mācītāji, kuri bija ne mazumu cietuši no komunistiem, griezās ar *petīciju* pie vācu militārās pārvaldes, lai šādu beztiesas noslepkavošanu izbeidz, kā to savai draudzei ziņoja no kanceles mācītājs Freidenfelds. Parādījās arī landesvēra virspavēlnieka pavēle: pārtraukt (!) nošaušanas bez tiesas un sarkanā terora vietā nenodibināt balto teroru. Faktiski pavēle netika izpildīta. Pilsētas nomalēs atklāti uz ielas un pagalmos tika šauti bez tiesas desmitiem cilvēku uzreiz. Pulkveža Baloža štābā kāds aculiecinieks vairāku personu klātbūtnē žēlojās, ka Pārdaugavā kādā vietā apcietināti vairāki desmiti strādnieku. Uz pavēli latviešu tautības strādnieki nodalīti atsevišķi, cittautbnieki atsvabināti, bet latvieši visi nošauti turpat uz vietas. Līdzīgu faktu daudz. [...]”

Vācu armijas formas tērpa vidusjostas sprādze ar ķeizariskās Vācijas simbolu - kroni.

Vācu armijas karavīra formas tērpa cepure. 1918.-1920. gads.

Uzvaras piemineklis Cēsīs. Atklāts 1924. gadā, atjaunots 1998. gadā.

BERMONTIĀDE

Lai nebūtu jāatstāj Baltija, ģenerāļa fon der Golca vācu spēki pēc Strazdumuižas pamiera pievienojās Kurzemē izveidotajai Rietumkrievijas Brīvprātīgo armijai (sauktai arī par Bermonta armiju). Šīs armijas formēšanu no bijušajiem Krievijas armijas karagūstekņiem bija uzsācis krievu pulkvedis Pāvels Bermonts-Avalovs. 21. septembrī fon der Golcs parakstīja vienošanos par vācu karavīru pāriešanu Bermonta armijas rindās. 1919. gada oktobrī, kā iemeslu izmantojot Padomju Krievijas valdības ierosinājumu Latvijas valdībai sākt miera sarunas, Bermonta armija sāka pārņemt varu Kurzemē un uzbruka Rīgai. No aptuveni 45 000 lielās bermontiešu armijas 4/5 bija vācieši, kas bija teicami bruņoti un ar pieredzi Pirmā pasaules kara kaujās. Latvijas armijā tajā laikā bija tikai 35 900 karavīru.

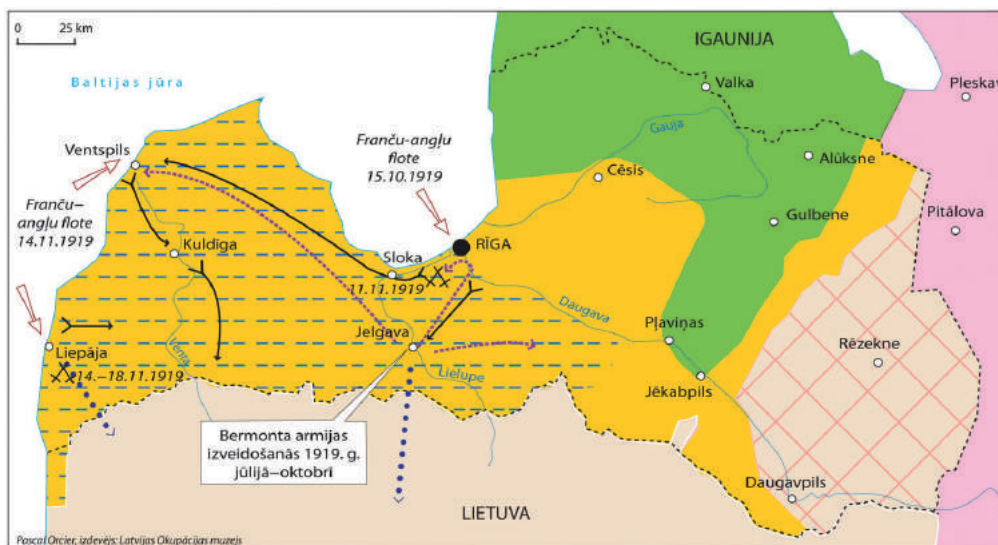
Bermontiešu uzbrukums sākās 1919. gada 8. oktobrī, un divu dienu ilgās kaujās viņi ieņēma Pārdaugavu. Tomēr mēnesi ilgās cīņās bermontiešiem neizdevās šķērsot Daugavu, kuras labo krastu aizstāvēja Latvijas armijas vienības. 3. novembrī Latvijas armija ar sabiedroto – angļu un franču – karakuģu atbalstu sāka Pārdaugavas atbrīvošanu, kas noslēdzās 11. novembrī ar ienaidnieka spēku izdzīšanu no Pārdaugavas. Visu novembri Latvijas armija turpināja vajāt bermontiešus, līdz decembrī atbrīvoja visu Latvijas teritoriju. Bermontiādes laikā Latvija zaudēja ap 2000 karavīru, bet pretinieki ap 5000 karavīru. Cīņās pret bermontiešiem strauji izauga Latvijas armija, pieauga tautas pašapziņa un ticība saviem spēkiem un neatkarīgai valstij. Ar uzvaru pār bermontiešiem Latvija apliecināja savu patstāvību un dzīvotspēju.

Rietumkrievijas brīvprātīgo armijas karavīra formastērpa uzplecis. 1919. gads.

Ģenerālis Rīdigers fon der Golcs un pulkvedis Pāvels Bermonts pie sava štāba Jelgavā. 1919. gada vasara.

LATVIJAS BRĪVĪBAS CĪŅAS 1919. G. JŪLIJS–NOVEMBRIS

	Padomju Krievija		Bermonta-Avalova karaspēka atkāpšanās
	Latvijas pagaidu valdības kontrolētā teritorija		Igaunijas armijas kontrolētā teritorija
	Bermonta-Avalova armijas uzbrukumi		Padomju Latvijas valdības kontrolētā teritorija
	Bermonta-Avalova armijas kontrolētā teritorija		11.11.1919 Kauja, kaujas datumi
	Latvijas sabiedroto uzbrukumi		Mūsdienu Latvijas robežas
	Latvijas nacionālās armijas uzbrukumi 1919.11.–1920.2.		

Rietumkrievijas Brīvprātīgo armijas karavīri Kurzemē. 1919. gada oktobris.

IZVĪLKUMS NO PULKVEŽA P. BERMONTA-AVALOVA PAVĒLES RIETUMKRIEVIJAS BRĪVPRĀTĪGO ARMIJAI PAR AIZSARDZĪBAS STĀVOKLI. 1919. GADA 23. SEPTEMBRIS.

„1. Igauni un latvieši, kuri līdz šim cīnījās vienotā frontē pret bolševikiem, tagad ar tiem uzsākuši un turpina vest miera sarunas. Dotajā laikā ir pamats domāt, ka igauņi un latvieši samierinoties ar bolševikiem, varētu savus ieročus vērst pret mums un mūsu uzticamajiem sabiedrotajiem vāciešiem, mums negaidīti uzbrūkot. Par to liecina fakti par karaspēka atvilkšanu no bolševiku frontes un to koncentrēšana Rīgas rajonā karagājienam uz Jelgavu.

2. Vēloties nodrošināt visu armijas pakāpju drošību un nodrošināt to tālāko mierīgo formēšanos Jelgavas rajonā, es, nedomājot iejaukties Latvijas iekšējās lietās, tomēr esmu spiests izsludināt aizsardzības stāvokli. [...]”

Baltijas landesvēra krūšu nozīme. 1920. gads.

LATVIJAS PAGaidu VALDĪBAS PAZIŅOJUMS PAR BERMONTIEŠU UZBRUKUMU. 1919. GADA 8. OKTOBRIS.

„Karu iepriekš nepieteicot, pretēji visā civilizētā pasaulē pieņemtiem noteikumiem, vācu karaspēks, kopā ar dažām krievu karaspēka nodaļām un zem krievu karaspēka segas, šorīt uzsāka uzbrukumu Rīgas virzienā.

Latvijas varonīgie kareivji līdz šim visus uzbrukumus atsiti un valdība ir pārliecināta, ka Latvijas armijai būs spēka dīzgan, lai likvidētu noziedzīgo uzbrukumu.

Valdība uzaicina visus zemēs iedzīvotājus nenodoties veltīgam uztraukumam, bet visiem spēkiem palīdzēt valdībai un armijai viņās grūtā un atbildības pilnā darbā.

Apstākļi prasa, lai tanī brīdī, kad mūsu galvas pilsētu apdraud svešs karaspēks un mūsu kareivjiem jāizpilda savs pienākums pozīcijās, arī armijas aizmugure būtu pietiekoši nodrošināta.

Tādēļ valdība atzina par vajadzīgu spert ārkārtējus soļus kā Rīgā, tā pārējā tuvākā armijas aizmugurē. Arī šajā ziņā valdība sagaida Latvijas pilsoņu pilnīgu atbalstu.

Ar visas tautas kopējiem spēkiem būs iespējams iztīrīt zemi no visiem ienaidniekiem un novest Latviju līdz saulainām dienām. Lai dzīvo brīvā, neatkarīgā Latvija!”

Latvijas armijas karavīri pozīcijās pie tiltiem Rīgā. 1919. gada novembris.

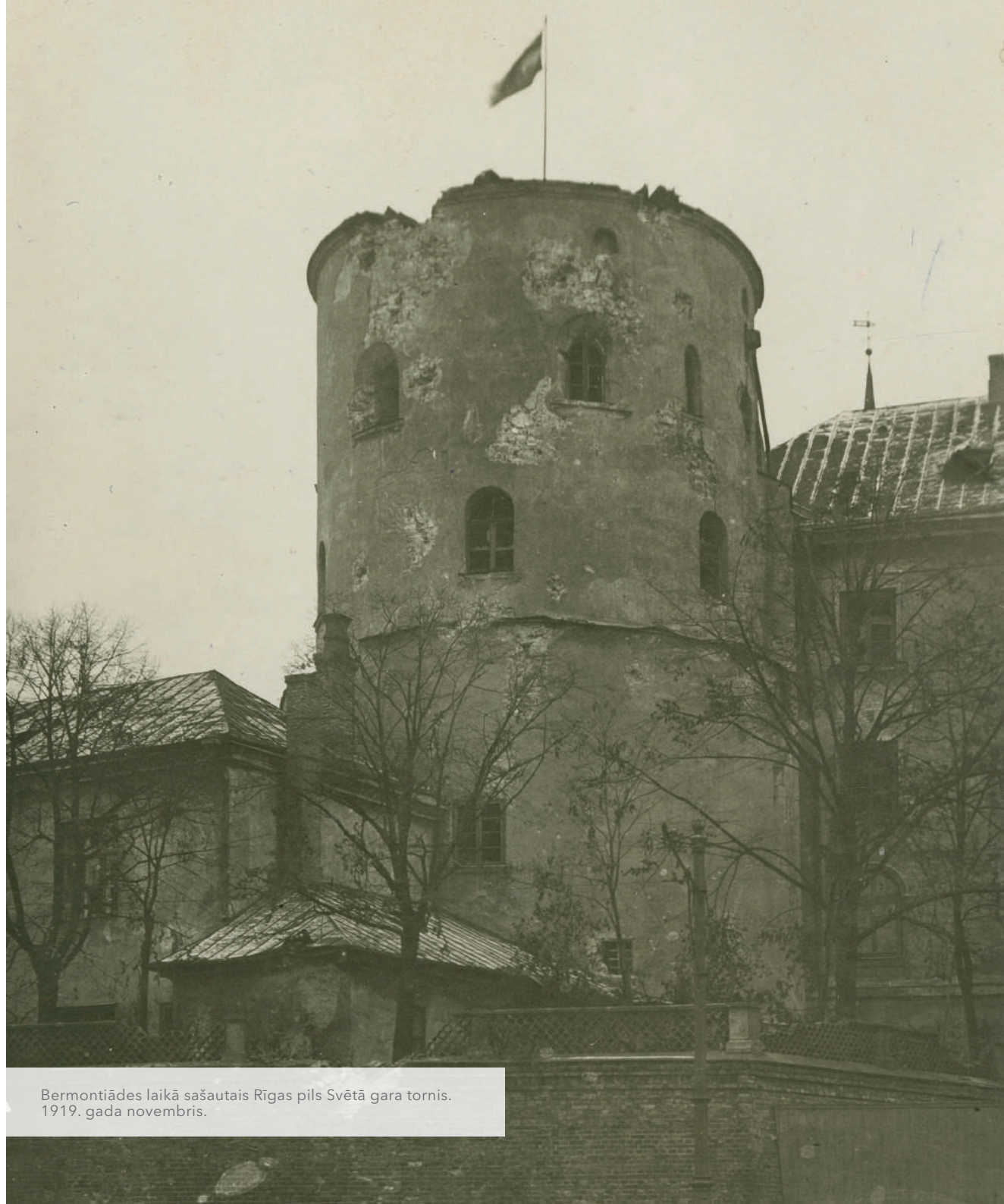
1.3. NEATKARĪBAS KARA REZULTĀTI

Neatkarības kara laikā izauga Latvijas valsts. No sākotnēji rezervētās vai pat daļas naidīgās attieksmes pret proklamēto Latvijas Republiku un tās valdību, sabiedrības noskaņojums bija krasi mainījies. Lai gan karadarbībā cieta tūkstošiem iedzīvotāju un tika spēcīgi iedragātas tautsaimniecības, demogrāfijas, kultūras, izglītības un citas jomas, jaunā valsts apliecināja savu dzīvotspēju, un tauta tai ticēja. Neatkarības kara laikā izauga un nostiprinājās Latvijas armija. Cīņās par savu valsti piedalījās dažādu tautību Latvijas iedzīvotāji. Starp 1620 ar Lāčplēša Kara ordeni apbalvotajiem Latvijas karavīriem līdzās latviešiem bija 47 vācieši, 15 krievi, 11 lietuvieši, 9 poļi, 6 igauņi, 4 ebreji un 3 baltkrievi.

Viens no svarīgākajiem Neatkarības kara rezultātiem bija 1920. gada 11. augustā noslēgtais miera līgums starp Latviju un Padomju Krieviju. Tajā bija teikts, ka Krievija „bez ierunām atzīst Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti un labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām suverenām tiesībām, kuras piederēja Krievijai attiecībā uz Latvijas tautu un zemi”. Faktiski tā bija pirmā Latvijas atzīšana *de iure*, kas jaunajai valstij bija ļoti nozīmīgs panākums. Tā sagatavoja augsni arī Latvijas valsts *de iure* atzīšanai no Antantes valstīm 1921. gada 26. janvārī. Turpmākajos mēnešos sekoja Latvijas valsts atzīšana, diplomātisko attiecību veidošana un Latvijas iestāšanās pasaules valstu apvienībā – Tautu Savienībā.

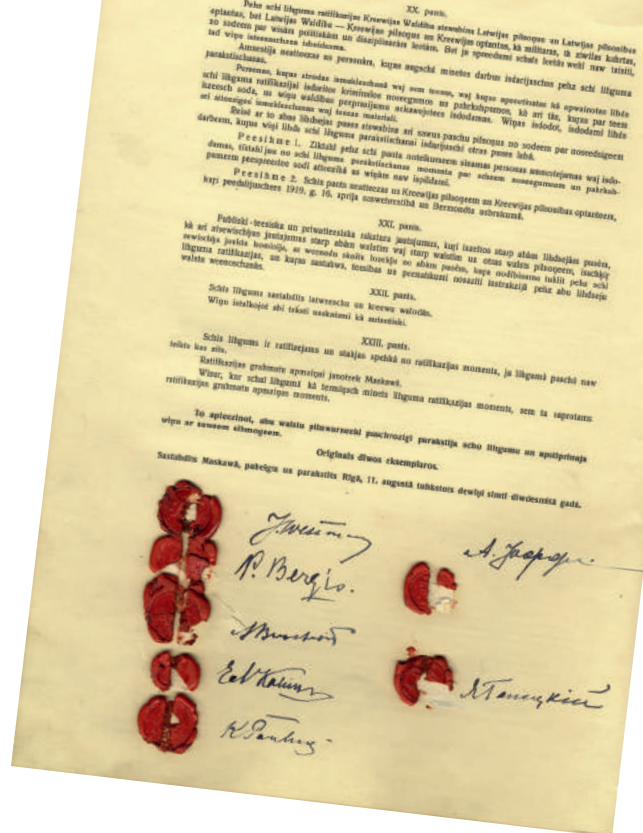

III šķiras
Lāčplēša Kara
ordenis.

Bermontiādes laikā sašautais Rīgas pils Svētā gara tornis.
1919. gada novembris.

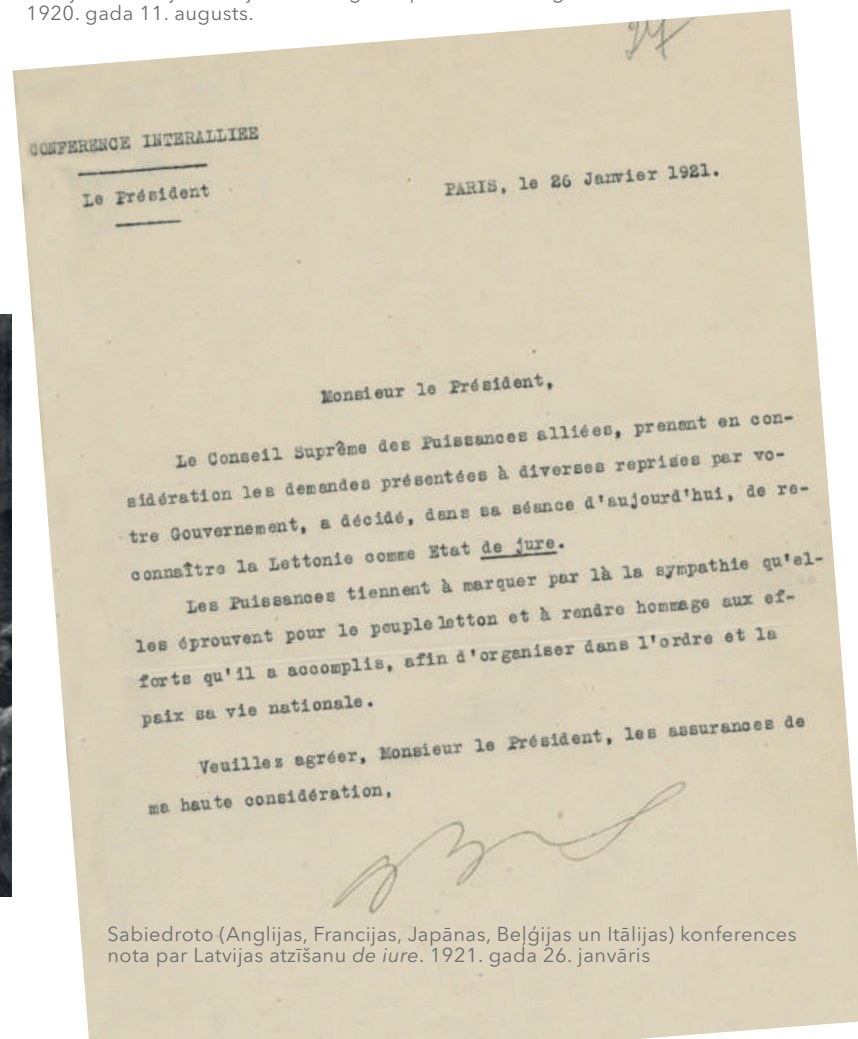
Latvijas-Padomju Krievijas miera līgums. 1920. gada 11. augusts.

Latvijas-Padomju Krievijas miera līguma parakstīšana Rīgā. 1920. gada 11. augusts.

Demonstrācija Rīgā par godu Latvijas valsts starptautiskajai atzīšanai. 1921. gada 26. janvāris.

Sabiedroto (Anglijas, Francijas, Japānas, Beļģijas un Itālijas) konferences nota par Latvijas atzīšanu de iure. 1921. gada 26. janvāris

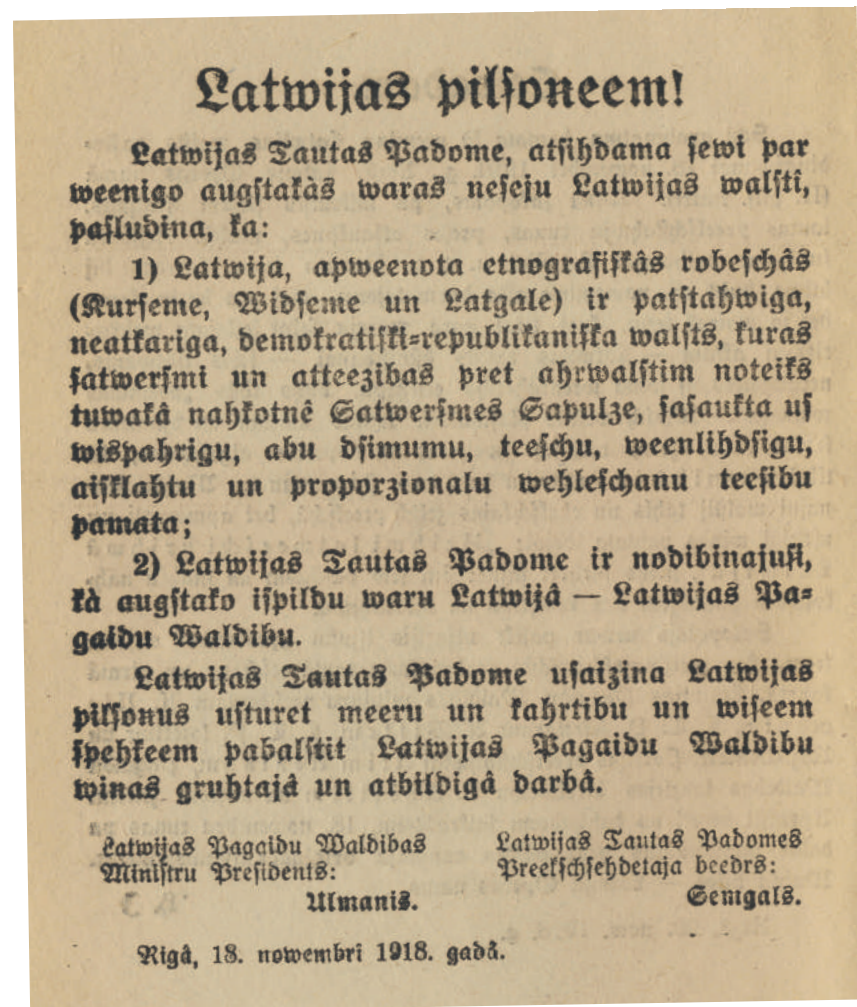
2. LATVIJAS VALSTS: STARP DEMOKRĀTIJU UN AUTORITĀRISMU

2.1. VARAS INSTITŪCIJAS LATVIJAS VALSTS VEIDOŠANĀS SĀKUMPOSMĀ (1918-1922)

Pagaidu likumdošanas vara Latvijas Republikā no tās proklamēšanas līdz Satversmes sapulces sasaukšanai piederēja Tautas padomei, ko izveidoja 1918. gada 17. novembrī. Tautas padomes politiskā platforma, kā arī Satversmes sapulces vēlāk pieņemtā „Deklarācija par Latvijas valsti” un „Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi” kalpoja kā Latvijas Republikas pirmā pagaidu konstitūcija. Par Tautas padomes prezidija priekšsēdētāju ievēlēja Zemnieku savienības pārstāvi Jāni Čaksti, bet par viņa biedriem sociāldemokrātu Marģeri Skujenieku un radikāldemokrātu Gustavu Zemgalu. Tautas padomē sākotnēji bija 40 locekļi, bet vēlāk to skaits pieauga līdz 245. Tautas padome pieņēma virkni nozīmīgu likumu. Jau 1918. gada decembrī tika noteikta „Satversmes sapulces vēlēšanu kārtība”, bet 1919. gada 23. augustā pieņemts likums „Par pavalstniecību”. Tautas padome arī apstiprināja pilnvaras pirmajām trim Latvijas valdībām.

Tautas padome darbojās līdz 1920. gada 1. maijam, kad uz pirmo sēdi sanāca Satversmes sapulce. Latvijas tautu tajā pārstāvēja 152 deputāti ievēlēti no dažādu politisko partiju un grupu sarakstiem. Satversmes sapulce, kuru vadīja Jānis Čakste, pārņēma no Tautas padomes likumdevēja funkcijas un uzsāka darbu pie konstitūcijas jeb Satversmes izstrādāšanas.

Latvijas Satversmi pieņēma 1922. gada 15. februārī. Tā stājās spēkā 7. novembrī un bija viena no progresīvākajām konstitūcijām Eiropā. Valsts pārvaldes formu noteica kā kompromisu starp dažādi orientētiem politiskajiem spēkiem. Satversme izrādījās gan Latvijas parlamentārās republikas spēks, gan arī nesaskaņu cēlonis diskusijās par Satversmes efektivitāti un valsts nākotni.

Latvijas Tautas padomes uzsaukums Latvijas pilsoņiem. 1918. gada 18. novembris.

1918

17. NOVEMBRIS

Latvijas Tautas padomes izveidošana.

1919

18. NOVEMBRIS

Latvijas Republikas proklamēšana

1920

1. MAIJS

Satversmes sapulces sasaukšana.

1920. G. SEPTEMBRIS -
1922. G. MARTS

Agrārās reformas likuma daļu pieņemšana.

1921

16. JŪLIJS

Likums „Par Latvijas Republikas karogu un ģerboni”.

1922

7. - 8. OKTOBRIS

I Saeimas vēlēšanas.

1925

3. - 4. OKTOBRIS

II Saeimas vēlēšanas.

14. NOVEMBRIS

Par Latvijas Valsts prezidentu ievēl Jāni Čaksti.

IZVILKUMS NO LATVIJAS TAUTAS PADOMES
POLITISKĀS PLATFORMAS.

1918. GADA 17. NOVEMBRIS.

„1) Satversmes sapulce.

1. Latvijas Satversmes Sapulce sasauicama pēc iespējas drīzā laikā.

2. Satversmes Sapulces locekļu ievēlēšana notiek, ābiem dzimumiem piedaloties, uz vispārīgo, vienlīdzīgo, tiešo, aizklāto un proporcionālo vēlēšanas tiesību pamata.

2) Valsts formas un attiecības pret citām tautām.

1. Republika uz demokrātiskiem pamatiem.

2. Apvienota, patstāvīga un neatkarīga Latvija tautu savienībā.

3) Suverēnā vara un valsts politiskā un saimnieciskā iekārta.

1. Suverēnā vara līdz Satversmes Sapulces sasaukšanai pieder Latvijas Tautas Padomei, kura iecel arī Pagaidu valdību.

2. Pie Latvijas Tautas Padomes piedalās ar saviem deputātiem: a) politiskas partijas, b) nacionālās minoritātes un c) tie Latvijas novadi, t. i., Kurzeme un Latgale, kuros šimbrīžam nepastāv politiskas partijas.

3. Pie Pagaidu Valdības sastādīšanas jāievēro koalīcijas princips.

4. Līdz Satversmes Sapulcei visa izpildu vara atrodas Pagaidu Valdības rokās.

5. Pagaidu Valdībai līdz Satversmes Sapulcei nav tiesības grozīt pastāvošo sociālo iekārtu.

4) Cittautiešu tiesības.

1. Nacionālās minoritātes sūta priekšstāvjus Satversmes sapulcē un likumdošanas iestādēs uz proporcionālo vēlēšanas tiesību pamata (sk. 1.p. 2.).

2. Nacionālās minoritātes, kuras ietilpst Latvijas Tautas Padomē, piedalās Pagaidu Valdībā uz 3.nod. 3.p. pamata.

3. Nacionālo grupu kulturelās un nacionālās tiesības nodrošināmas pamata likumos.

5) Politiskās brīvības.

1. Preses, vārda, sapulču un biedrošanas brīvības nodrošināmas ar Pagaidu Valdības noteikumiem.

2. Amnestija visās, izņemot krimināllietās.

3. Iespēja Latvijas pilsoņiem atgriezties dzimtenē.”

IZVILKUMS NO LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES.
1922. GADS.

„1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.

2. Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.

3. Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale. [..]

6. Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās. [..]

76. Satversmi Saeima var grozīt sēdēs, kurās piedalās vismaz divas trešdaļas Saeimas locekļu. Pārgrozījumus pieņem trijos lasījumos ar ne mazāk kā divu trešdaļu klātesošu deputātu balsu vairākumu.

77. Ja Saeima grozījusi Satversmes pirmo, otro, trešo vai sesto pantus, tad šādi pārgrozījumi, lai tie iegūtu likuma spēku, ir nododami tautas nobalsošanai. [..]”

Latvijas Republikas ģerbonis.

Latvijas Republikas karogs.

1927

8. APRĪLIS

Par Latvijas Valsts prezidentu ievēl Gustavu Zemgali.

1928

6. - 7. OKTOBRIS

III Saeimas vēlēšanas.

1930

9. APRĪLIS

Par Latvijas Valsts prezidentu ievēl Albertu Kviesi.

1931

3. - 4. OKTOBRIS

IV Saeimas vēlēšanas.

1933

3. NOVEMBRIS

Zemnieku savienības deputāti Saeimā iesniedz Satversmes grozījumu projektu.

1934

15. MAIJS

Ministru prezidenta Kārļa Ulmaņa vadītais valsts apvērsums.

1936

11. APRĪLIS

Ministru prezidents K. Ulmanis pārņem Valsts prezidenta funkciju pildīšanu.

2.2. VALSTS VARA PARLAMENTĀRĀS DEMOKRĀTIJAS LAIKĀ LATVIJĀ (1922-1934)

SAEIMA

Latvijas Republikas parlamentam – Saeimai bija likumdošanas tiesības. Saeimu ievēlēja uz trim gadiem un tā sastāvēja no 100 deputātiem. Tiesības vēlēti un tikt ievēlētiem bija visiem Latvijas pilsoņiem, kas vēlēšanu dienā bija sasnieguši 21 gada vecumu. Vēlētāju aktivitāte bija ļoti augsta. Svarīgs sasniegums bija politisko tiesību piešķiršana sievietēm, kas Latviju padarīja par vienu no progresīvākajām valstīm Eiropā dzimumu politiskās emancipācijas jomā.

Vienlaikus Latvijas demokrātiskais vēlēšanu likums veicināja pārspilējumus. Ļoti daudzi vēlējās izmantot likuma normu, ka katrs 100 vēlētāji varēja reģistrēt vēlēšanu sarakstu un izvirzīt savus kandidātus. Tāpēc vēlētājam vajadzēja izvēlēties no vairāk nekā simts sarakstiem. Ievēlētā Saeima bija sadrumstalota. Lielais frakciju skaits Saeimā apgrūtināja gan valdību veidošanu, gan likumdošanu. Visvairāk balsu Saeimas vēlēšanās parasti saņēma Latvijas Sociāldemokrātiskā Strādnieku partija (LSDSP) un Latviešu zemnieku savienība (LZS).

Neskatoties uz Saeimas sadrumstalotību, tās darbs izrādījās veiksmīgs. 1920. gados Latvijai izdevās izvairīties no nopietniem politiskiem satricinājumiem, kādus šajā laikā piedzīvoja daudzas Eiropas valstis. Gan no PSRS atbalstītie komunisti, gan 1930. gados parādījušies fašistiskā „Ugunskrusta” (vēlāk „Pērkonkrusta”) kustība bija marginālas parādības Latvijas politiskajā dzīvē, jo vēlētāji deva priekšroku mērenai demokrātiskai politikai.

Latvijas Republikas I Saeimas deputāti un prezidijs. 1922. gada novembris.

Saeimas nams, Rīgā. 1920. gadi.

1. Saeima (1922.g.)	82,2%
2. Saeima (1925.g.)	74,9%
3. Saeima (1928.g.)	79,3%
4. Saeima (1931.g.)	80,0%

Balsstiesīgo vēlētāju dalība Saeimas vēlēšanās (procentuāli). 1922.-1931. gads.

Latvijas Republikas II Saeimas deputāta Ontona Dzeņa apliecība. 1926. gads.

Politisko partiju vēlēšanu plakāti. 1920.-1930. gadi.

Māja Kēniņu ielā, Rīgā Saeimas priekšvēlēšanu laikā. 1931. gads.

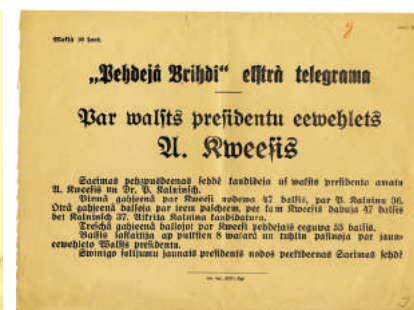
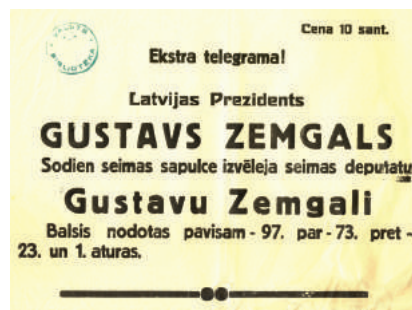
IZPILDVARA

Augstākā izpildvara Latvijā saskaņā ar Satversmi bija Valsts prezidentam, kuru Saeima ievēlēja uz trīs gadiem. Viena persona nevarēja šo amatu pildīt vairāk nekā divus termiņus pēc kārtas. Valsts prezidenta galvenie uzdevumi bija pārstāvēt valsti starptautiski, izsludināt likumus un būt armijas virspavēlniekam miera laikā.

Izpildvaru Latvijā īstenoja Ministru kabinets. To veidoja Valsts prezidenta aicināts Ministru prezidents, kura sastādīto valdību apstiprināja Saeimā. No 1922. līdz 1934. gadam Latvijā darbojās 13 valdības. Kaut arī nestabilu koalīciju pastāvēšana Saeimā veicināja valdību biežu maiņu, tās tomēr spēja īstenot pēctecīgu un veiksmīgu politiku. Valdības pārsvarā veidoja Latviešu zemnieku savienības (LZS) pārstāvji (Zigfrīds Anna Meierovics, Kārlis Ulmanis, Hugo Celmiņš u.c.), kuru frakcija ieņēma stabilas pozīcijas Saeimā. Lai arī LSDSP bija lielākā frakcija Saeimā, tā izveidoja tikai divas valdības, kas īstenoja visumā mērenu pilsonisku politiku.

Latvijas Valsts prezidenti Jānis Čakste (1922-1927), Gustavs Zemgals (1927-1930), Alberts Kviesis (1930-1936).

Paziņojumi par Valsts prezidenta ievēlēšanu.

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTA SVINĪGAIS SOLĪJUMS.

„Es zvēru, ka viss mans darbs būs veltīts Latvijas tautas labumam. Es darīšu visu, kas stāvēs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību. Es turēšu svētus un ievērošu Latvijas Satversmi un valsts likumus. Pret visiem es izturēšos taisni un savus pienākumus izpildīšu pēc labākās apziņas.”

IZVILKUMS NO INSTRUKCIJAS PAR MINISTRU KABINETA IEKŠĒJO DARBĪBU UN KĀRTĪBU. 1925. GADA 23. JŪLIJS.

1. Ministru kabineta sēžu laiku un vietu nosaka ministru prezidents.
2. Sēdes sasauc valsts kanceleja ministru prezidenta uzdevumā.
3. Sēdes vada ministru prezidents, bet viņa prombūtnē ministru prezidenta norādīts kabineta loceklis.
4. Kārtējo sēžu dienas kārtība paziņojama sēdes dalībniekiem vismaz dienu pirms sēdes, bet apspriežamie likumu, noteikuma un instrukciju projekti - divas dienas iepriekš.
5. Dienas kārtībā ietilpst iepriekš atzīmēti temati. Ministru prezidentam ir tiesība dienas kārtību papildināt, vai noņemt no dienas kārtības vienu vai otru tematu.
6. Debatu kārtību un ilgumu nosaka sēdes vadītājs.
7. Par pārspriestiem priekšmetiem jānobalso. Balsošana vienmēr notiek atklāti. [..]"

TIESU VARA

Latvijas tiesu sistēma darbojās trijos līmeņos. Tiesu varu realizēja miertiesneši, apgabaltiesas un Senāts. Šī sistēma bija savā darbībā neatkarīga no izpildvaras, parlamenta un armijas. Parlamentārisma laikā Latvijā veidoja tiesisku valsti, kur augstākais spēks bija likuma varai. Līdzīgi kā daudzās tā laika Eiropas valstīs, Latvijā netika nodrošināta ne pilsoņtiesību, ne cilvēktiesību konstitucionālā garantija, nebija dzimumu līdztiesības civiltiesību jomā; tāpat daudzi likumi bija tālu no šodienas cilvēktiesību izpratnes. Tomēr kopumā tiesību jomā Latvijā tika sasniegts ievērojams progress, kas to pietuvināja vecajām Rietumeiropas demokrātijām.

Valdības sēde. 1923. gada janvāris.

Apgabaltiesas ēka Rīgā.

ATŠKIRĪBAS STARP POLITISKAJEM REŽĪMIEM EIROPĀ

2.3. DEMOKRĀTIJAS KRĪZE UN AUTORITĀRIE REŽĪMI STARPKARU EIROPĀ

Starpkaru Eiropa pārdzīvoja t.s. „diktatūru triumfu”, kad lielākā daļa Eiropas valstu atteicās no demokrātiskā attīstības ceļa un veidoja autoritārus režīmus. Kopumā no 29 Eiropas valstīm 17 valstis piedzīvoja diktatūras. Iemesli tam bija gan saimnieciskās grūtības, ko Eiropas valstis piedzīvoja pēc Pirmā pasaules kara, gan demokrātiskās pieredzes trūkums un prasības pēc „spēcīgas varas”. Daudzās valstīs nebija izveidojies spēcīgs vidusslānis, kas tradicionāli bija demokrātijas sociālais pamats. Iedarbīga izrādījās arī apkārtējo antidemokrātisko valstu ietekme. Itālija, kur 1922. gadā pie varas bija nākusi fašistiskā partija, kļuva par paraugu daudzu valstu autoritārajiem vadoņiem. Dažās valstīs (Vācijā, Itālijā) autoritārie režīmi nāca pie varas demokrātiskā ceļā – uzvarot vēlēšanās, bet citās (Polijā, Bulgārijā u.c.) varas iegūšana notika ar valsts apvērsumu.

Ādolfs Hitlers nacistu demonstrācijā Veimārā. 1930. gads.

	Demokrātija	Autoritārisms	Totalitārisms
Vara	Politisko varu ievēl un kontrolē pilsoņu kopums.	Politiskā vara pieder vienam cilvēkam vai cilvēku grupai, kas kontrolē sabiedrību.	Politiskā vara pieder vienam cilvēkam vai cilvēku grupai, kontrole pār sabiedrību ir totāla.
Brīvības	Cilvēku tiesības garantē konstitūcija un no tām izrietošie likumi. Sabiedrība ir brīva gan politiski, gan ekonomiski, gan garīgi.	Nav konstitūciju, vai tām ir manifestējošs raksturs. Likumi tiek izmantoti politikās varas stiprināšanai. Sabiedrība ir ierobežota pēc politiskajiem, ekonomiskajiem, kārtu vai citiem principiem. Pastāv cenzūra, tiek ierobežota vārda, pulcēšanās, sirdsapziņas brīvības.	Tā kā sabiedrība ir ierobežota visās izpausmēs, tad nav iespējama ne politikā, ne ekonomiskā, ne garīgā brīvība.
Politiskās represijas	Politisko represiju nav.	Politiskās represijas ir vērstas pret galvenajiem politiskajiem pretiniekiem, bet tās nav intensīvas un tām nav masveida rakstura.	Politiskās represijas vērstas pret visiem reāliem un iedomātiem režīma pretiniekiem, tās ir masveidīgas.
Valstis	Anglija, Francija, Čehoslovākija u.c.	Polija (1926) Lietuva (1926) Dienvidslāvija (1929) Latvija (1934) u.c.	Padomju Savienība (1917) Itālija (1922) Nacionālsociālistiskā Vācija (1933)

IZVILKUMS NO ITĀLIJAS FAŠISTU PARTIJAS VADĪTĀJA BENITO MUSOLĪNĪ GRĀMATAS *FAŠISMA DOKTRĪNA*. 1932. GADS.

„Demokrātiskos režīmus var skaidrot, ar to, ka laiku pa laikam tautai tiek dota suverenitātes ilūzija, tajā pašā laikā kad reālā, īstā suverenitāte atrodas citu spēku, bieži vien bezatbildīgu un slēpenu, rokās. Demokrātija ir režīms bez valdnieka, bet ar daudz daudzskaitlīgākiem, bieži vien absolūtākiem, tirāniskākiem un izšķērdīgākiem valdniekiem, nekā tiem būtu tikai viens, kaut arī tirānisks, valdnieks.” [...] Fašismam valsts ir absolūta, salīdzinot ar kuru indivīdi un sabiedrības grupas ir relatīvas. Indivīdi un grupas ir iedomājamas tikai valstī. Tā vietā, lai vadītu spēli, nodrošinot valsts morālo un materiālo sabiedrības attīstību, liberāla valsts veic tikai rezultātu uzskaiti.”

1922

OKTOBRIS

„Gājiens uz Romu”.
Itālijā pie varas nāk fašistu partija ar Benito Musolīni priekšgalā.

1923

JŪNIJS

Militāra puča rezultātā autoritāra kļuvis Bulgārija.

1926

MAIJS

Maršala Jozefa Pilsudska apvērsums Polijā.

1929

JANVĀRIS

Dienvidslāvijas karaļa Aleksandra I valsts apvērsums.

OKTOBRIS

Sākas Pasaules ekonomiskā krīze.

2.4. VALSTS VARA AUTORITĀRISMA LAIKĀ LATVIJĀ (1934-1940)

1934. gada 15. maijā Latvijā notika valsts apvērsums, ko balstoties uz paramilitārajiem aizsargu spēkiem un armiju īstenoja Ministru prezidents Kārlis Ulmanis kopā ar Kara ministru ģenerāli Jāni Balodi. Naktī no 15. uz 16. maiju tika apturēta Satversmes darbība, atlaista Saeima, likvidētas visas politiskās partijas un slēgti 16 preses izdevumi. Apcietināja vairāk nekā 2000 cilvēku, lielākoties no LSDSP un apvienības „Pērkonkrusts” aprindām. Lielāko daļu no aizturētajiem drīz vien atbrīvoja, bet apcietinājumā palikušajiem aizturēšanas termiņš nepārsniedza gadu. Latvijā tika izsludināts kara stāvoklis un apturēts demokrātisko tradīciju nostiprināšanās process. Tomēr sabiedrība notiekošo uztvēra kopumā mierīgi, jo apvērsuma organizētāji varas maiņu skaidroja ar jaunas Satversmes izstrādāšanas nepieciešamību. Iedzīvotāju reakciju noteica arī daļā sabiedrības neapmierinātība ar politisko partiju ķildām un skepse pret parlamentārismu un demokrātiju, kā arī prasības pēc „stingrākas rokas”. Starptautiski apvērsums Latvijā tika uztverts mierīgi.

Latvijā izveidoto autoritāro režīmu var raksturot kā nacionāli konservatīvu diktatūru. Ulmaņa režīms nesaglabāja pat šķietamas parlamentārismas formas. Ulmani dēvēja par „tautas un valsts varas pilnvarnieku” vai par Vadoni. Visas svarīgākās lietas izlēma viņa ieceltais Ministru kabinets, kas kļuva par augstākās likumdošanas un izpildvaras īstenošanu. Tomēr visus lēmumus pieņēma pats Vadonis, kā rezultātā Ministru kabinets pēc būtības tikai atspoguļoja Ulmaņa gribu. Beidzoties Alberta Kvieša prezidentūras termiņam, 1936. gada aprīlī Ulmanis kļuva par Valsts un Ministru prezidentu, koncentrējot savās rokās vēl lielāku varu.

Neraugoties uz izteikti antidemokrātisko pārvaldi, Ulmaņa režīmam nebija raksturīgas plašas represijas pret politiskajiem oponentiem. Tāpat, neskatoties uz savu autoritāro režīmu Latvijas valsts turpināja savu eksistenci un saglabāja savu starptautisko statusu.

Latvijas Valsts prezidenta K. Ulmaņa sagaidīšana. 1930. gadu otrā puse.

IZVILKUMS NO DARBA SVĒTKU SCENĀRIJA AR STRĀDNIĒKU SVIŅĪGU SOLĪJUMU VADONIM.
1937. GADS.

„Mēs latvju zemes strādnieki, ar skaidru un patiesu sirdi apņemamies un solāmies vienmēr palikt uzticīgi mūsu valstij un tēvijai Latvijai, latvju tautas un valsts Vadonim un viņa valdībai. Mēs solāmies un apņemamies vienmēr un visiem spēkiem kalpot tautas vienībai un par visu augstāk turēt vienotās tautas un valsts intereses. Savu darbu mēs strādāsim pēc labākās apziņas, pārliecības un saprašanas, lai stipra un varena kļūtu Latvijas valsts un augtu un pieņemtos latvju tautas uzplaukums un strādnieku labklājība. Savas sirdis un savas darba rokas mēs nododam tēvzemei, Latvijai un Tev, mūsu Vadonim.”

50 latu naudaszīme. 1934. gads.

Latvijā ražotu konfekšu kārba.

IZVILKUMS NO K. ULMAŅA VALDĪBAS MANIFESTA. 1934. GADA 16. MAIJS.
„Pilsoņi!

Apzinādamies savu atbildību tautas un vēstures priekšā, valdība atzinusi par nepieciešamu izsludināt izņēmuma stāvokli visā valstī un spert ārkārtējus soļus valsts iekšējās kārtības sargāšanai. [..]

Politisko partiju nemītīgās ķildas un visāda veida patvaļības laupīja tautai ne tikai uzticību pret saviem vēlētiem pārstāvjiem, bet pat ticību grūtību pārvarēšanai. Plašos slāņos iestājās bīstama vienaldzība pret valsts likteņiem, radās nedrošības sajūta par nākotni un pagurums darba priekā un darba gribā. Plašās aprindās un it sevišķi jaunatnē auga īgnums un sašutums pret tautas vēlēto Saeimu, pret politiskām partijām. Radās jau šaubas par valsts drošību un pastāvēšanu. [..]

Pārspīlētie valsts un pašvaldību budžeti, izsīkušie valsts līdzekļi, sabrukušais eksports un niecīgās valūtas rezerves, katastrofāls sabrukums saimnieciskos apgrozījumos - visas šīs parādības ir labojamas tikai ar stipru, vienotu gribu un savstarpēju uzticību darbā.

Bet tai vietā mēs esam liecinieki līdz šim nepiedzīvotai garīgai un politiskai nevienprātībai. [..]

Mūsu rīcība nav vērsta pret Latvijas demokrātiju, viņa grib panākt, lai partiju cīņas nenomāktu tautas veselīgo garu un tautas gribu. Valdība vienīgi vēlās iespējami drīz radīt apstākļus, kuros šis gars un šī griba var brīvi izpausties un ļaut atdzimt vienprātībai un nacionālai apziņai, kas bez kļūdišanās mūs atkal atgriezīs uz pareiza ceļa un atkal dos mums vienotu, stipru un laimīgu Latviju; dos mums Latvijas sauli, kas neatkarības cīņās un uzvarās mirdzēja mūsu dēlu un brāļu pierēs, kas dedza viņu sirdīs; Latviju, kur pacelsies vispārēja labklājība un uziedēs mūsu nacionālā, patstāvīgā, latviskā kultūra; Latviju, kur uzgavilēs latviskais un zudis būs svešais. [..]

Dos mums Latviju, kurā nebūs vietas ne šķiru, ne naida politikai, kur vienādi būs visi Latvijas darbīgie tautas dēli - zemnieks un pilsētnieks, strādnieks un ierēdnis; kur nebūs plaisu starp pašu tautu un viņas izaudzēto inteliģenci, zemnieku un strādnieku dēliem; Latviju, kur beidzot būs radīti droši pamati īstai tautvaldībai; Latviju, kur kopšanu un aizsardzību baudīs visas dzīves spējīgās saimnieciskās nozares, bet kur peļņas kāri nogrupējumi nevarēs nepielaižamā kārtā izmantot savu saimniecisko varu uz iedzīvotāju plašo slāņu rēķina [..].

Mums priekšā grūts darbs un pielikt savu palīdzīgu roku ir aicināti visi, kam Latvija patiesi dārga, bet sevišķi mūsu nākotnes nesēja - jaunatne. Lai stipra paliek tautas griba, tautas ticība un pašjāvība Latvijas nākotnei.”

15. maija svinības Rīgā. 1939. gads.

3. LATVIJAS TAUTA LATVIJAS VALSTĪ

3.1. STARPETNISKĀS ATTIECĪBAS UN PROBLĒMAS EIROPĀ

Pēc Pirmā pasaules kara Centrālajā un Viduseiropā izveidojās jaunas valstis, kuru nacionālā apziņa un pašnoteikšanās centieni bija attīstījušies Vācijas, Krievijas un Austroungārijas impērijās. Impēriju sabrukums un jauno valstu robežu nosprašana norisinājās, balstoties uz etniskiem, vēsturiskiem un citiem faktoriem, kas nereti izraisīja strīdus valstu starpā. Tāpēc Parīzes Miera konferences (1919-1920) uzdevumos ietilpa ne tikai miera līgumu sagatavošana un parakstīšana, bet arī drošības garantēšana, lai nepieļautu jaunus karus. Īpaši grūts bija jauno nacionālo valstu robežu jautājums, jo Antantes valstu vadītāji nereti vadījās pēc politiskām simpātijām un apsvērumiem, mazāk ņemot vērā tautu pašnoteikšanās tiesības. Rezultātā pieauga spriedze gan attiecībās starp pamatnāciju un nacionālajām minoritātēm, gan starp kaimiņvalstīm.

Mazākumtautību aizstāvību nedrīkstēja uzticēt viņu etniskajai dzimtenei, jo tas varētu radīt ieganstu starpvalstu konfliktiem. Nacionālo minoritāšu aizsardzība nonāca Tautu Savienības pārziņā, kas to centās īstenot ar pieņemto līgumu sistēmu, nosakot, ka katras valsts pilsoņiem – mazākumtautības piederīgajiem ir tādas pat tiesības un pienākumi kā pamatnācijas pārstāvjiem. Tā paredzēja arī tiesības uz dzimtās valodas lietošanu un izglītības iegūšanu tajā. Minoritātēm bija vienlīdzīgas tiesības uz politisko darbību, pieeju politiskajiem amatiem; valstis nedrīkstēja tām liegt pavalstniecību, savukārt minoritātēm bija jābūt lojālām pret valsti. Pārkāpumus šajā jomā izskatīja ar petīciju palīdzību. Starpkaru periodā Tautu Savienībā tika iesniegtas vairāk nekā 800 petīciju par minoritāšu tiesību aizskārumiem. No dažām valstīm – Igaunijas, Latvijas, Austrijas – petīciju praktiski nebija, turpretī no Polijas, Rumānijas un Grieķijas sūdzības nāca nepārtraukti. Bija arī valstis, kas pilnībā atteicās no sadarbības ar Tautu Savienību minoritāšu politikā, piemēram, Lietuva un Turcija. Turpretī Igaunija, kas atzina nacionālo minoritāšu tiesības uz kultūras autonomiju, un Latvija, kas atzina skolu autonomiju, atradās minoritāšu politikas priekšgalā.

Tautu Savienības ēka Ženēvā. 1930. gadi.

IZVILKUMS NO LAIKRAKSTĀ *DIENAS LAPA* PUBLICĒTĀ LATVIJAS SŪTŅA ITĀLIJĀ UN TAUTU SAVIENĪBĀ MIKEĻA VALTERA KOMENTĀRA PAR LATVIJAS DEKLARĀCIJU MINORITĀŠU AIZSARDZĪBĀ. 1923. GADA 2. SEPTEMBRIS.

„[1923. gada] 7. jūlijā parakstītā deklarācija pilnīgi saskan ar solījumu, ko Latvija deva iestājoties Tautu Savienībā. Šī deklarācija nav valstij saistoša. Tā paredz vienīgi sarunas ar Tautu Savienības padomi par to, kā izvest dzīvē vispār atzītas domas par minoritātēm. [...] Uzlikt Latvijai kādus pienākumus, kas neietilpst Tautu Sav. Statūtos, runātu pret pašiem statūtiem. Latvija, kas vienmēr izturējusies pret mazākumtautībām ar vislielāko saudzību, varēja Tautu savienībā ar labu apziņu solīt minoritāšu jautājuma nokārtošanu. [...] Deklarācijas saturs rāda, ka Latvija arī turpmāk pieturēsies pie tolerances politikas. Saprotams, te svarā krit mazākumtautību pašu izturēšanās.”

PAMATNĀCIJAS PROCENTUĀLI NO IEDZĪVOTĀJU KOPSKAITA
EIROPAS VALSTĪS STARPKARU PERIODĀ.

Portugāle	99,5	Francija	87,5
Zviedrija	98,9	Bulgārija	83,2
Vācija	98,5	Albānija	82,2
Norvēģija	98,0	Lietuva	80,6
Holande	97,8	Turcija	79,1
Itālija	97,5	Dienvidslāvija	77,2
Spānija	97,4	Latvija	75,5
Dānija	95,8	Rumānija	73,4
Grieķija	92,8	Šveice	71,9
Ungārija	92,1	Polija	69,1
Anglija	89,4	Čehoslovākija	65,8
Somija	89,4	Krievija	58,2
Igaunija	88,1	Beļģija	42,0

Ebreju bēgļi no Vācijas ierodas Rīgā. 1939. gads.

Rīdzinieki pastaigā pilsētas centrā. 1930. gadi.

3.2. NACIONĀLĀ UN MINORITĀŠU POLITIKA LATVIJĀ

Latvijas Republika, sekojot tās deklarētajām nacionālajām un demokrātiskajām vērtībām, centās īstenot līdzsvarotu nacionālo politiku. Ar liberāli demokrātiskas politikas palīdzību valsts centās ievērot gan latviešu pamatnācijas pašnoteikšanās tiesību īstenošanu politikā, ekonomikā un kultūrā, gan nodrošināt Latvijā dzīvojošo minoritāšu tiesības.

1919. gada 23. augusta Pavalstniecības likums noteica, ka Latvijā pavalstniecība pienākas visiem tās iedzīvotājiem neatkarīgi no tautības vai reliģiskās piederības, kuri šeit bija dzimuši, auguši vai dzīvoja pirms Pirmā pasaules kara un nebija pārgājuši citas valsts pavalstniecībā. Kaut arī pieņemot Latvijas Satversmi, neizdevās tajā nostiprināt latviešu valodas kā valsts valodas statusu, tās lietojumu valsts un sabiedriskajā dzīvē noteica virkne likumu un noteikumu. Likumi, kas pieļāva minoritāšu valodu visai plašu pielietojumu sabiedrībā, vienlaikus paredzēja to lietojuma pakāpenisku samazināšanu. 1935. gada janvārī pieņemtais Likums par valsts valodu noteica latviešu valodas dominanti politiskajā un sabiedriskajā sfērā.

Jau 1919. gada decembrī pieņemtie likumi garantēja valsts un pašvaldību finansējumu mazākumtautību skolām. Mazākumtautības varēja veidot savu skolu pārvaldi, kuras pārstāvjiem bija tiesības kā padomdevējiem piedalīties Ministru kabineta sēdēs kultūras jautājumu risināšanā. Tādējādi tikai divās Eiropas valstīs – Igaunijā un Latvijā tika realizēta nacionālo minoritāšu kultūrautonomija, nodrošinot tām tādu pašu kultūras infrastruktūru kā pamatnācijai. 1930. gadu sākumā minoritāšu stāvokli saasināja Izglītības ministra Ata Ķeniņa ievadītā cīņa par vienotu kultūru Latvijā, kas mēģināja ierobežot minoritāšu autonomiju. Šī politika, un tās radītais saspīlējums latviešu un minoritāšu attiecībās demonstrēja mērķu dažādību: no vienas puses bija vēlme redzēt latviskāku Latviju, bet no otras puses, centieni pēc vēl plašākām minoritāšu kulturālajām tiesībām.

Pēc Ulmaņa apvērsuma uzsāktā "latviskās Latvijas" politika paredzēja ar politiskiem līdzekļiem palielināt latviešu lomu sabiedrībā, ekonomikā un

Vidrižu jauktais koris. 1930. gads.

IZVILKUMS NO MINISTRU PREZIDENTA K. ULMAŅA RUNAS TAUTAS PADOMES SAPULCĒ. 1918. GADA 18. NOVEMBRIS.

„[...] Tagad, kad esam brīvi un vairs negaidām no augšas vai ārienes pabalstu un palīdzību, paši veidosim savu dzīvi. Uzplauks atkal lauksaimniecība, mūsu rūpniecība un tirdzniecība, atjaunosies dzīvība visā mūsu dzimtenē vēl spilgtāk kā agrāk un pārspēs visu, kas līdz šim mums bijis. Pie šī darba varēs ņemt dalību visi Latvijas pilsoņi un varēs baudīt labumus, kas saistīti ar mūsu neatkarību. Visi pilsoņi bez tautības izšķirības aicināti palīdzēt, jo visu tautību tiesības būs Latvijā nodrošinātas. Tā būs demokrātiska taisnības valsts, kurā nedrīkst būt vietas ne apspiešanai, ne netaisnībai.”

kultūrā. Minoritāšu tiesības tika ierobežotas gan likvidējot Mazākumtautību skolu departamentu, gan veicot grozījumus minoritāšu skolu autonomijā. Virkne Ulmaņa režīma politikas pasākumu tieši skāra arī minoritāšu saimnieciskās, profesiju izvēles u.c. tiesības. Tomēr kopumā arī Latvijas autoritārisma gados stāvoklis pret minoritātēm bija labāks nekā virknē citu Eiropas valstu.

1919

8. DECEMBRIS

Likums par Latvijas izglītības iestādēm.

1921

11. AUGUSTS

Noteikumi par latgaliešu dialekta lietošanu publiskās iestādēs.

1923

7. JŪLIJS

Latvijas deklarācija minoritāšu aizsardzībai Tautu Savienībā.

1929

9. JŪNIJS

Landesvēra pieminēja uzspriecināšana Meža kapos, Rīgā.

1931

SEPTEMBRIS

Referendums par Māras (Doma) baznīcas nodošanu latviešu draudzei.

1932

Izglītības ministra Ata Ķeniņa neveiksmīgie reformu mēģinājumi ierobežot minoritāšu skolu autonomiju.

1933

Dibināta nelegālā vācbaltiešu nacistu „Kustība” (*Bewegung*).

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU NACIONĀLAIS SASTĀVS.
1925.-1935. GADS.

Tautība	1925		1935	
	iedz. Skaits	%	iedz. Skaits	%
Latvieši	1 354 126	73,4	1 467 000	76,9
Krievi	193 648	10,5	168 300	8,8
Ebreji	95 675	5,2	93 400	4,9
Vācieši	70 964	3,8	62 100	3,3
Poļi	51 143	2,8	48 600	2,6
Baltkrievi	38 010	2,1	26 800	1,4
Lietuvieši	23 192	1,3	22 800	1,2
Čigāni	2870	0,2	3800	0,2
Igauņi	7893	0,4	6900	0,4
Ukraiņi	512	0,0	1800	0,1
Lībieši	1268	0,1	900	0,0
Citi	5504	0,3	3200	0,2
Kopā	1 844 805		1 905 700	

NŪTEIKUMI PAR VALSTS VALODU. 1932. GADA 18. FEBRUĀRIS.

1. Latvijas Republikas valsts valoda ir latviešu valoda.
2. Valsts valodas lietošana obligāta armijā, flotē un visās pārējās valsts un pašvaldības iestādēs un uzņēmumos, kā arī atsevišķu pilsoņu un juridisko personu satiksmē ar tām.
3. Pilsētu un pagastu pašvaldībām, kurās pēc pēdējās tautas skaitīšanas datiem vienas atsevišķas mazākuma tautības piederīgo nav mazāk par 50 procentiem, pašvaldības attiecībās ar šīs tautības piederīgajiem pielaižama arī vācu vai krievu valodas lietošana. Minēto pašvaldību iestāžu sēdēs vācu vai krievu valodā turētās runas un iesniegumi uz viena sēdes dalībnieka pieprasījumu jātulko latviski.
4. Sapulcēs, tirdznieciskā satiksmē, kulta izpildīšanā, presē, grāmatniecībā, mācības un audzināšanas iestādēs, pastāvošo likumu robežās, var brīvi lietot jebkuru citu valodu."

IZVILKUMS NO LIKUMA PAR TAUTAS IZGLĪTĪBU. 1934. GADA 12. JŪLIJS.

5. Skolas ar latviešu mācības valodu pieejamas visu pilsoņu bērniem.
6. Latviešu tautības pilsoņu bērniem jāmacās skolās ar latviešu mācības valodu, arī ja viens no vecākiem būtu citas tautības.
7. Mazākuma tautību pilsoņu bērniem šā likuma robežās pastāv atsevišķas mācības iestādes vai klases ar attiecīgas tautas valodu kā mācības valodu un latviešu valodu kā obligatorisku mācības priekšmetu. Ikkatrs mazākuma tautības pilsoņu bērns var mācīties tās tautības skolā, pie kuras pieder viņa vecāki, ja šīs tautības valodā bērns var brīvi izteikt savas domas. Pretējā gadījumā viņam jāapmeklē skola ar valsts valodu. Ja bērna vecāki nav vienas mazākuma tautības, tad viņa tautību nosaka tēvs. Jauktajās mazākuma tautību skolās mācības valoda ir valsts valoda. [..]"

1934

12. JŪLIJS

Likums par tautas izglītību.

Sākas „latviskās Latvijas” politika.

1935

9. JANVĀRIS

Likums par valsts valodu.

1939

Sākas uzvārdu latviskošanas politika.

3.3. STARPETNISKĀ SITUĀCIJA UN ATTIECĪBAS LATVIJĀ

Latvijas tautu veidoja tās teritorijā dzīvojošie Latvijas pilsoņi: latviešu pamatnācija un krievu, ebreju, vācbaltiešu, poļu un citas nacionālās minoritātes. Latvieši bija politiski noteicošā un kulturāli dominējošā grupa, savukārt saimnieciski un politiski ietekmīgākās nacionālās minoritātes bija vācbaltieši un ebreji.

Neraugoties uz vācbaltiešu kopskaita samazināšanos (1920. gadu sākumā no Latvijas uz Vāciju devās ap 20 000 cilvēku), vācbaltiešiem izdevās noturēt savas pozīcijas ekonomikā un sabiedrībā. Arī politikajā dzīvē vācbaltiešiem izdevās visās vēlēšanās startēt ar kopīgu sarakstu un iegūt Saeimā 5-6 vietas. Nesekmīgi bija vācbaltiešu politiķu centieni panākt vācu valodas oficiālā statusa atzīšanu pašvaldībās ar lielu vācbaltiešu skaitu. Attiecības ar vācbaltiešu minoritāti sarežģīja arī jautājums par kompensācijām muižniekiem, kas zaudēja zemi agrārā reformā, kā arī 1931. gadā notikušais referendums par Rīgas Doma (Māras) baznīcas atņemšanu vācbaltiešiem un nodošanu latviešu draudzei. Pastiprinoties nacionālsociālistiskās Vācijas „tautiešu” politikas ietekmei, kas bija vērsta uz vācbaltiešu ciešāku sasaisti ar Vāciju un nevēloties pieņemt Ulmaņa autoritārā režīma īstenotās „latviskuma” politikas pasākumus, 1930. gadu otrajā pusē aizvien vairāk Latvijas vācbaltiešu sāka simpatizēt nacionālsociālisma idejām.

Latvijas ebreju kopiena bija sadalīta gan sociāli, gan politiski: kreisi noskaņotie ebreji balsoja par ebreju sociāldemokrātu organizāciju *Bund*, cionisti par *Mizrachi*, bet konservatīvie par *Agudas Isroel* (Izraēlas savienība). Ebreji ieņēma arī nozīmīgu vietu tirdzniecībā, ražošanā un t.s. brīvajās profesijās. Kultūras autonomija ebrejiem pavēra iespējas uzturēt nacionālās skolas jidiša mācību valodā un ivritā. Lai gan pēc Ulmaņa apvērsuma ebreju skolu skaits samazinājās, tomēr iespēja apmeklēt skolas savā valodā tika saglabāta.

Lielākā Latvijas minoritāte bija krievi, kuri neveidoja vienotu kopienu, bet dalījās gan pēc reliģiskajiem, gan vēsturiskajiem un ekonomiskajiem faktoriem. Vecticībnieki, kuru saknes Latvijā bija meklējamas jau 17. gadsimtā, nesaistīja sevi ar pareizticīgo krievu kopienu. Vairākums krievu bija sīkzemnieki Latgalē vai strādnieki un kalpotāji lielākajās Latvijas pilsētās. Pēc komunistu apvērsuma Krievijā 1917. gadā Latvijā nonāca arī krievu inteliģence, kas atstāja pozitīvu iespaidu uz visas Latvijas kultūras attīstību.

Neatkarīgā un demokrātiskā Latvijas Republika spēja sekmēt un nodrošināt savu pilsoņu labklājību un attīstību, kas stiprināja viņu lojalitāti Latvijas valstij. Kaut arī noslāņošanās pēc etniskā principa bija vērojama privātajā un atsevišķās sabiedriskās dzīves sfērās, un zināms saspīlējums starpetniskajās attiecībās pieauga pēc 1934. gada valsts apvērsuma, kopumā Latvijas tauta palika vienota un uzticīga savai valstij.

Piemineklis „Vienoti Latvijai” Rēzeknē. 1939. gads.

Ebreju zēna Eduarda Andersa (centrā) četrus gadus vecs svinības Liepājā. 1930. gads.

Pakravas Krievu pamatskola.

Nozīmīgākā krievu avīze Latvijā Segodnja.
Nozīmīgākā vācbaltiešu avīze Latvijā
Rigasche Rundschau.

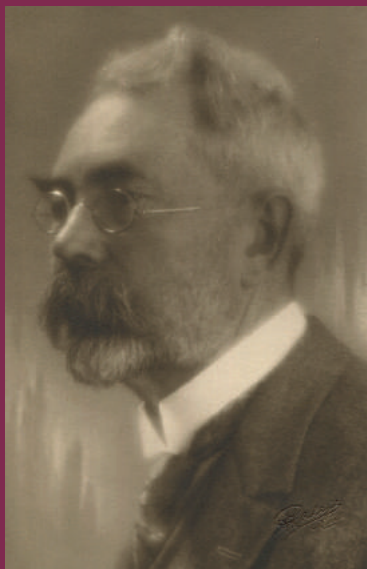
Rīgas ebreju 10. pamatskola.

VALENTĪNAS FREIMANES ATMIŅAS PAR STARPETNISKAJĀM
ATTIECĪBĀM LATVIJĀ.

Rīgā pati jautājumu nostādne šķita pavisam citāda. Nebeidzu vien brīnīties, kā cilvēkus pirmkārt saimē pēc tautības un tikai tad raksturo pēc personīgajām īpašībām vai stāvokļa. Vai tas nebija dīvaini, ka, atvērusi durvis, kalpone ziņoja omai: „Kundze, pie jums atnākusi kāda krievu dāma”. Vai opim: „Kungs, ieradies kāds latvietis”, dažkārt liekot kungs vai vīrietis pēc šķiriskā principa. Par ebrejiem viņa šādā formā neziņoja. Viņas domāšanai saimnieku tautieši bija pašsaprotami viesi, cittautiešu ierašanās šķita neparasta. Šeit tā bija normāla (vēlāk sapratu - Austrumeiropai raksturīga) iepriekš pieņemta, tā sakot a priori kategorizēšana.[.] Savā bērna iztēlē satūdzināju divu dzīves vietu atšķirības, tās atgādināja man divas mābeles: Berlīne ir skapis, bet Rīga - kumode. Skapī visas drēbes sakarinātas rindīnā kopā un kombinējamās pēc vajadzības un patikas. Kumodē visas mantīņas saliktas pa atvilktņēm. Atvilktnes aizvelk ciet, un salikt to saturu dažādās kombinācijās nav pieņemts. Sadzīvo mierīgi, taču aizvien saglabājās iepriekš nolemtā atšķirība.

Protams, reālajā dzīvē vienā valstī un ekonomikā rodas kopējas intereses, domas, sadarbība, taču - galvenokārt publiskajā telpā. Privāti atšķirtība bija norma”.

KĀRLIS BALODIS (1864-1931)

Dzimis 1864. gadā Kokneses novadā, studējis teoloģiju Tērbatas universitātē. Kā luterāņu mācītājs mēģinājis dibināt latviešu kolonijas Brazīlijā. 1891.-1892. gadā studējis ģeogrāfiju un aizstāvējis doktora disertāciju Jēlas universitātē, ASV. No 1899. gada strādājis kā privātdocents (vēlāk kā goda profesors) Berlīnes universitātē. Pirmā pasaules gados bijis Palestīnas atbalsta komitejas priekšsēdētājs un Palestīnas valsts ekonomiskās uzbūves plāna autors. 1919. gadā Vācijas valdības uzdevumā izstrādājis priekšlikumus pēckara valsts apgādei ar pārtiku, ieviešot

Tautsaimnieks. Kārlis Balodis.

pārtikas kartiņas. 1919. gadā atgriezies Latvijā. Bermontiādes laikā brīvprātīgi iestājies Tautas padomes rotā. Dibinot Latvijas Universitāti, kļuvis par profesoru Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. 1928. gadā ievēlēts par 3. Saeimas deputātu. Miris 1931. gadā Rīgā.

LATVIEŠU POLITIKA ATA ĶENIŅA PIEMIŅAS VĀRDI K. BALODIM.
1931. GADA JANVĀRIS.

"Ļoti Vācijā viņam izpletās spārni zinātniskam un valsts uzdevumus veidojošam lidojumam. Lidojumam pāri Eiropai! Dr. K. Balodis slava un mūža darbs ar to bija nodrošināts arī jaunajā Vācijā. Bet Balodis bija latviešu patriots, kādus grūti atrast. Pie pirmās iespējas viņš ieradās dzimtenē - to mīlēt darbā to veidot ar valsts vīra piedzīvojumiem un atzīta dzīvi veidojoša zinātnieka ideālismu".

ARHIBALDS FON KEIZERLINGS (1882-1951)

Dzimis 1882. gadā Grobiņā kā Kurzemes grāfu Keizerlingu dzimtas atvase. 1899. gadā ieguvis militāro izglītību Pēterburgas Jūras kadetu korpusā. Piedalījies krievu - japāņu karā (1904-1905) un Pirmajā pasaules karā (1914-1918), par izrādīto varonību saņēmis Krievijas impērijas apbalvojumus. 1919. gadā iestājies Baltijas landesvēra kņaza Anatola Līvena krievu vienībā, jūlijā pārgājis Latvijas armijas dienestā. 1920. gada aprīlī kļuvis par Latvijas armijas speciālo uzdevumu virsnieku flotes jautājumos, pēc gada paaugstināts par jūras kapteini. 1924. gadā

Admirālis Arhibalds fon Keizerlings.

iecelts par jaunizveidotās Latvijas Jūras krastu aizsardzības eskadras komandieri, 1927. gadā paaugstināts par admirāli. A. Keizerlings ir uzskatāms ne tikai par Latvijas kara flotes izveidotāju, bet arī modernizētāju. Viņa vadībā Latvija ieguva ne tikai jaunus kara kuģus, bet arī divas zemūdenes. 1931. gadā atvaļinājies no Latvijas Kara flotes. 1939. gadā kopā ar citiem vācbaltiešiem izceļojis uz Vāciju. Miris 1951. gadā Frankfurtē pie Mainas.

VĒSTURNIEKS EDGARS ANDERSONS PAR ADMIRĀLI A. FON KEIZERLINGU.
1969. GADS.

"Ļoti aristokrātisks un reprezentatīvs, sabiedrīks, draudzīgs un praktisks cilvēks, kas iemantoja savu padomdevēju cieņu un ārzemnieku apbrīnu. [...] Ārzemju novērotāji vērtēja viņu kā labu organizatoru un administratoru. [...] Admirālis Keizerlings ieguldīja visu savu enerģiju un zināšanas Latvijas jūras piekrastes aizsardzībā".

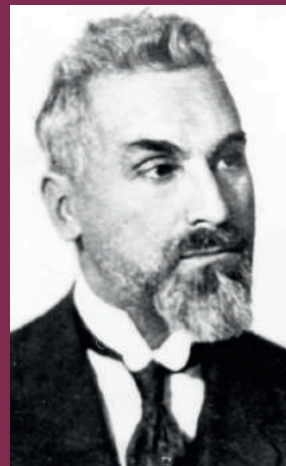

IZVILKUMS NO M. NUROKA UZSTĀŠANĀS SAEIMĀ, APSPRIEŽOT DEPUTĀTA VOLDEMĀRA BASTJĀNA IEROSINĀTOS „PRETFAŠISMA LIKUMUS”. 1933. GADA MARTS.

„Mūsu neatkarīgā, demokrātiskā republika ir radīta, pateicoties brīvības kustībai, pateicoties pasaules kara demokrātiskajiem lozungiem par mazo tautu pašnoteikšanos. Protams, tur bija arī daudz ideālisma un drošsirdības upurēties, bet bez demokrātiskiem principiem un visas Latvijas tautas piespiedšanās brīvā Latvijā nebūtu iespējama. Tagad izrādās, ka Baltijas valstu - arī Latvijas - eksistence ir apdraudēta. Mēs nedrīkstam būt isredzīgi: fašistiskais reakcionārais virziens no ārienes var vērst savus skatus arī uz mums un tiekties pēc mums. Mums jāsarģā mūsu demokrātiskā republika, jāsarģa brīvība, ko esam izcīnījuši. [..] Visi pretvalstiski elementi, vienalga, vai tie būtu no gatējās labās, vai gatējās kreisās puses, mums jāpadara nekaitīgi. Mēs nedrīkstam, rokas salikuši, mierīgi noskatīties, kamēr vēl nav par vēlu.”

IZVILKUMS NO ŽURNĀLĀ MŪZIKAS APSKATS PUBLICĒTĀS LATVIEŠU KOMPONISTA, PIANISTA UN MŪZIKAS KRITIĶA VOLFGANGA DĀRZIŅA ESEJAS MŪSU BALETS. 1935. GADA 1. DECEMBRIS.

„[...] Luvāk apstājoties pie mūsu baleta attīstības gaitām, vispirmā kārtā izceļama Aleksandras Fjodorovas personība, kuras laikā piedzīvojām spilgtu baleta mākslas uzplaukumu, viņa pilnīgu iekšēju un ārējo autonomiju, Fjodorova, kas nesa sevī labākās krievu klasiskā baleta tradīcijas, ilgu laiku bija neaprobežota valdniece pār mūsu baleta mākslu un māksliniekus. Viņas laikā šīs tradīcijas kā mākslas formu bieži jo bieži vērojām veco krievu baletu veidā, ka skola tas ik gadu jo spilgtāk parādījās viņas daudzajos audzēkņos - kuri arī sastāda mūsu baleta izcītāko daļu. Laisni pīdagogiska laukā Fjodorovas nopelni ir vislielākie, turpretim kā baletmeistare, Fjodorova, nebūdamā radoša māksliniece, varēja un prata dot tikai to, kas jau reiz bij radīts[.]”

Rabīns un politiķis Mordehajs Nuroks.

MORDEHAJS NUROKS (1879-1962)

Dzimis 1879. gadā Tukumā. Rabīns, ebreju politiķis, cionists, četru Saeimu deputāts, partijas „Mizrahi” vadītājs. M. Nuroks vienmēr starptautiski aizstāvēja Latvijas valsti par tās veidoto minoritāšu politiku. Arī pēc K. Ulmaņa apvērsuma kā rabīns aicināja ebrejus saglabāt uzticību Latvijas valstij. 1941. gadā PSRS okupācijas varas apcietināts par atteikšanos sadarboties ar padomju drošības iestādēm. No drošas nāves viņu paglāba starptautiskās aprindas, tajā skaitā arī ASV prezidents Franklins D. Rūzvelts. Pēc Otrā pasaules kara - 1945. gadā M. Nurokam izdevās atstāt Padomju Savienību un doties uz Izraēlu. Bijis viens no jaunās Izraēlas valsts dibinātājiem, tās parlamenta - Kneseta loceklis, ieņēmis ministra amatu, izvirzīts Valsts prezidenta amatam. Miris 1962. gadā Izraēlā.

Baletmeistare Aleksandra Fjodorova.

ALEKSANDRA FJODOROVA (1884-1972)

Dzimusi 1884. gadā Krievijā. Balerīna, bijusī Pēterburgas Marijas teātra soliste. 1925. gadā ieradās Rīgā kā jaunā baletmeistare un primabalerīna. Par baletmeistari Nacionālajā operā nostrādāja astoņas sezonas. Īsā laikā Latvijas baletu pacēla līdz Eiropas līmenim. Viņas baleta studiju beidza daudzi vēlāk slaveni baleta mākslinieki. 1937. gadā A. Fjodorova emigrēja uz ASV, kur vadīja savu baleta studiju. Mirusi 1972. gadā ASV.

4. LATVIJAS SASNIEGUMI UN BILANCE

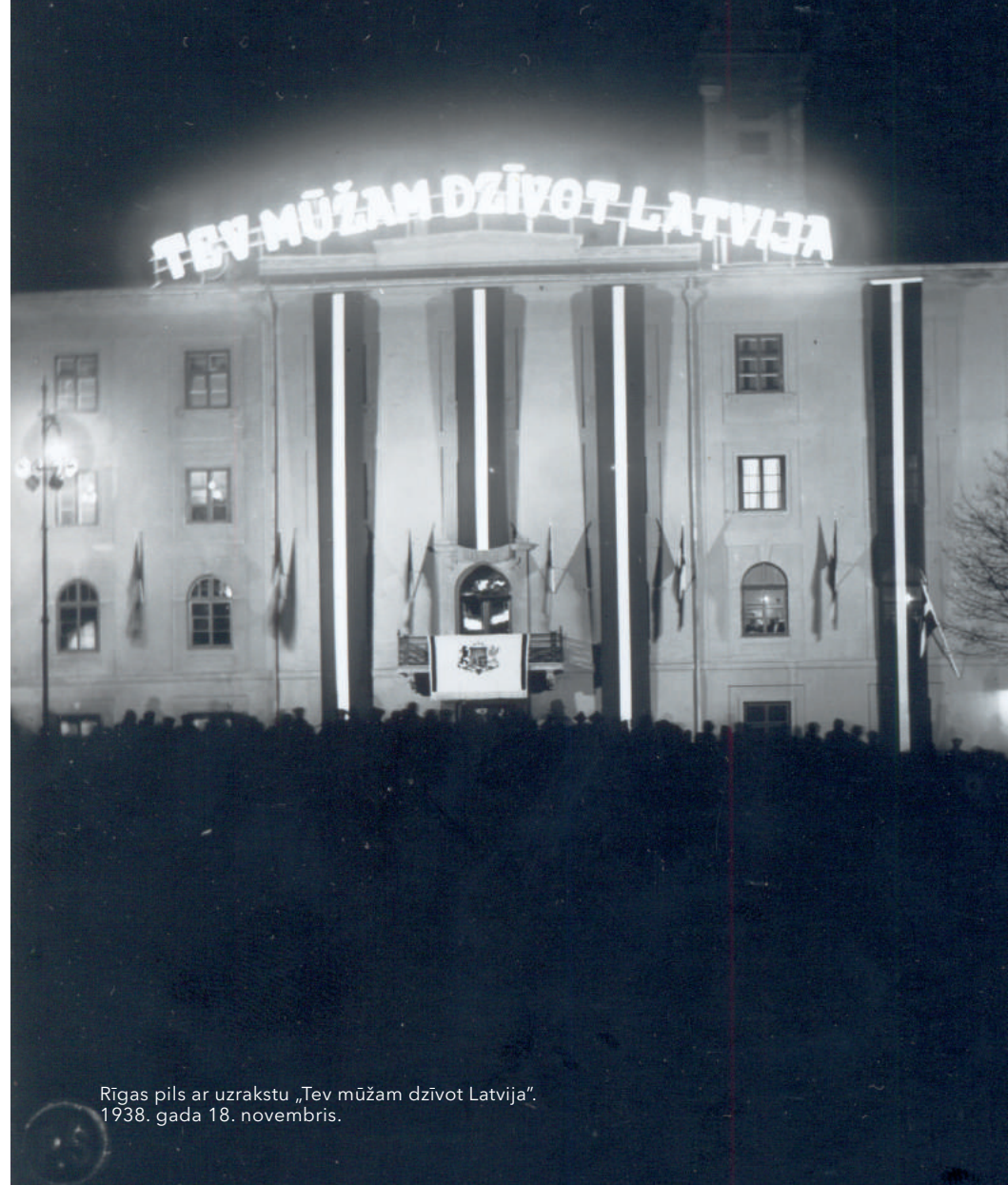
1918. gada 18. novembrī Latvijas Republika sevi pieteica uz pasaules politiskās skatuves. Tomēr valsts neatkarība vēl bija jācīnās karā un aktīvā diplomātisko pārstāvju darbā bija jāpanāk Latvijas starptautiska atzīšana *de iure*. Turpmākajos gados ārlietu dienests izveidoja plašu sūtniecību tīklu, kas pārstāvēja Latviju un tās intereses pasaulē.

Latvijai izdevās izvairīties no pēckara Eiropas valstīm raksturīgajiem strīdiem par robežām. Lai gan ar kaimiņvalstīm pastāvēja domstarpības par atsevišķu teritoriju piederību, tomēr šos jautājumus atrisināja starpvalstu sarunās un pateicoties starptautiskai šķīrējtiesai. Latvija kļuva par vienu no nedaudzajām Eiropas valstīm, kurām nebija un pret kuru nebija teritoriālu pretenziju.

Valsts drošību sargāja Latvijas Bruņotie spēki. Latvijas armijas tapšana bija cieši saistīta ar Neatkarības kara norisēm, kad tā kļuva par vienu no valsts neatkarības simboliem. Lai arī 20 gadus vēlāk Latvijas armijai netika dota iespēja aizsargāt savu valsti pret agresoriem, tā nebija karavīru vaina, kuri līdz pēdējam gaidīja pretošanās pavēli, kas tomēr nepienāca.

Latvijas 5 latu monēta.

Rīgas pils ar uzrakstu „Tev mūžam dzīvot Latvija”.
1938. gada 18. novembris.

1919

11. JŪLIJS

Latvijas armijas izveidošana.

20. AUGUSTS

Latvijas Mākslas akadēmijas un Latvijas Konservatorijas nodibināšana.

28. SEPTEMBRIS

Latvijas Universitātes nodibināšana.

1920

Sākas agrārā reforma Latvijā.

1922

AUGUSTS

Naudas reforma Latvijā, lata ieviešana.

1924

Sākas Rīgas Brāļu kapu ansambļa izveide.

Latvijas-Polijas robeža. 1920. gadi.

Latvijas sūtņu pirmās konferences dalībnieki Rīgā. 1923. gada jūnijs.

Zviedrijas karaļa Gustava V vizīte Latvijā. 1929. gads.

Latvijas armijas karavīri Daugavpīlī. 1930. gadi.

Latvijas Republikas pase.

Latvijas Republikas pastmarkas.

1925

Roberts Hiršs dibina tekstiluzņēmumu „Rīgas Audums”.

1926

Helmars Rudzītis dibina izdevniecību „Grāmatu Draugs”.

1931

Sākas Brīvības pieminekļa celtniecība.

1932

Darbību uzsāk Valsts Elektrotehniskā fabrika (VEF).

1935

4. MAIJS

Latvijas vīriešu basketbola izlase kļūst par Eiropas čempioni.

1936

Sākas Ķeguma HES būvniecība.

1937

Vijolniece Sāra Rašina uzvar starptautiskajā konkursā Briselē.

1940

2. JANVĀRIS

Režisora Viļa Lapenieka aktierfilmas „Zvejnieka dēls” pirmizrāde.

Pēc Pirmā pasaules kara un Neatkarības kara Latvijas ekonomika bija sagrauta: rūpniecības uzņēmumi izvesti uz Krieviju, lauku saimniecības izpostītas un iedzīvotāju skaits samazinājies no 2,5 līdz 1,9 miljoniem. Tomēr Latvija pakāpeniski attīstīja savu saimniecību un guva vērā ņemamus ekonomiskus panākumus. Veiksmīgas monetārās reformas rezultātā 1922. gadā ieviestā valūta lats ne tikai nostiprināja valsts ekonomisko patstāvību, bet arī kļuva par valsts uzplaukuma apliecinājumu.

Agrārā reforma mazināja sociālo spriedzi un vairoja uzticību Latvijas valstij. Tā likvidēja muižniecības ekonomisko dominanci laukos, radot nelielas jaunsaimniecības un samazinot bezzemnieku skaitu. Zemnieku saimniecību skaits Latvijā divkāršojās. Kļūšana par zemes īpašniekiem – saimniekiem – stiprināja nācijas pašvērtējumu. Laukos saražotā produkcija lielā mērā nodrošināja valsts iekšējo pārtikas pieprasījumu un ieņēma būtisku vietu Latvijas eksportā. Ārzemju tirgū īpaši pieprasīti bija Latvijas kokmateriāli, lini, bekons un sviests.

Lai arī Latvijā neizdevās atjaunot tādus industriālās attīstības rādītājus, kādi tās teritorijā bija pirms Pirmā pasaules kara, tomēr izdevās radīt plaukstošu, pamatā uz iekšējo tirgu orientētu, saimniecību. Attīstītākās rūpniecības nozares bija pārtikas un tekstila rūpniecība un kokmateriālu pārstrāde. Viens no veiksmīgākajiem uzņēmumiem bija tekstilfabrika „Rīgas Audums”, kas uzsāka ražošanu arī ārzemēs. Valsts Elektrotehniskā fabrika (VEF) ražoja un eksportēja telefonus, radioaparātus un fotoaparātus. VEF izgatavoja arī latviešu aviokonstruktora Kārļa Irbiša projektētās lidmašīnas un tobrīd pasaulē mazāko fotoaparātu *Minox*, ko izgudroja vācbaltiešu inženieris Valters Caps. Lai nodrošinātu pieaugošo pieprasījumu pēc elektrības, uzcēla Ķeguma hidroelektrostaciju.

Latvijas sviesta eksports. 1930. gadi.

Veikalu skatlogi Rīgā.

Ķemeru viesnīca – sanatorijs.

Jaunsaimniecība Latvijā.

Ķeguma Valsts elektrostacijas būvniecība.

Riģas Centrāltirgus. 1930. gadi.

Veikala iekšskats.

VEF ražotais fotoaparāts Minox.

Automašīnas Ford-Vairogs reklāma.

Fotokameras Minox reklāmas buklets.

VEF ražotā radio reklāma.

Latvijā ražots radioaparāts.

Neatkarības gadi bija ziedu laiks Latvijas kultūrai. Latvijā atgriezās liela daļa mūziķu, gleznotāju, literātu, kas savas profesionālās vai politiskās darbības dēļ pirms tam bija spiesti dzīvot ārpus Latvijas. Valsts ne tikai finansiāli atbalstīja kultūru, bet arī nodibināja tās attīstībai būtiskas institūcijas: operu, konservatoriju, universitāti un Mākslas akadēmiju.

Latvijas kultūras dzīve un izklaide sekoja līdzi norisēm Rietumeiropā - to veicināja transporta sakari ar tādām Eiropas kultūras metropolēm kā Berlīne, Parīze un Vīne. Latvijā kultūrā ienāca modernisma virzieni mākslā, džeza mūzika un tai raksturīgas dejas. Par nozīmīgu izklaidi kļuva kino un arī Latvijā tika uzņemtas filmas. 1925. gadā darbu sāka Rīgas Radiofons, savukārt liberālais preses likums, kas pastāvēja līdz Ulmaņa valsts apvērsumam, nodrošināja lasītājus ar plašu avižu un žurnālu klāstu.

Latvijas pārstāvji izmantoja iespējas par sevi atgādināt mākslas un sasniegumu izstādēs ārzemēs. Latvijas sportisti ar panākumiem piedalījās vietējās un starptautiskās sacensībās. Latvijas kultūras, izglītības un sociālās nodrošināšanas sistēma un iedzīvotāju pieaugošais dzīves līmenis apliecināja Latvijas piederību Rietumeiropas attīstīto valstu saimei.

Rīgas mākslinieku grupas izstādes plakāts. 1920. gads.

Kāzas.

Ģimene atpūtā.

Latviešu Konversācijas vārdnīca - enciklopēdija. 1920.-1930. gadi.

Reklāmas buklets atpūtai Rīgas Jūrmalā.

Reitera koris
pie Sansuši
pils Potsdamā.
1937. gads.

Latvijas vieglatlēti - desmitcīņnieks Jānis
Dimza un soļotājs Jānis Dalīšs.

Afiša Reitera kora koncertam Londonā.
1925. gads.

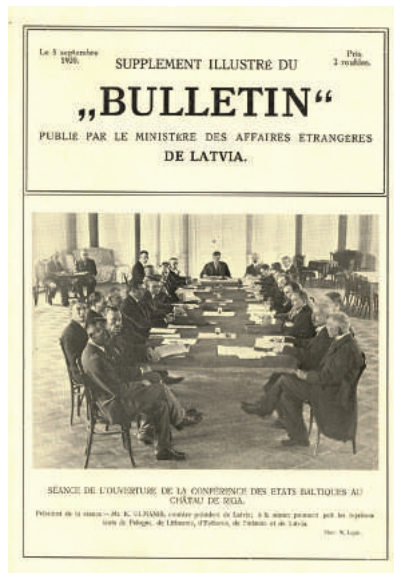

Laikraksts Atpūta. 1932. gads.

Lauksaimniecības ministrijas darbinieku ekskursija uz Berlīni. 1933. gads.

Latvijas Ārlietu ministrijas izdots biļetens Baltijas valstu valsts konferencei Bulduros. 1920. gads.

Karte „Latvija Eiropas valstu vidū“.

EIROPAS VALSTU IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU, 1938. GADS

Šveice	6390	Austrija	3559
Lielbritānija	6266	Īrija	3052
Dānija	5762	Itālija	3316
Vācija	4994	Grieķija	2677
Beļģija	4832	Ungārija	2655
Zviedrija	4725	Polija	2396
Francija	4466	Spānija	1790
Norvēģija	4337	Portugāle	1747
Latvija	4048	Bulgārija	1595
Igaunija	3771	Dienvidslāvija	1356
Somija	3589	Rumānija	1242

Latvijas paviljons starptautiskajā izstādē Parīzē. 1930. gadi.

8. Vispārējie latviešu Dziesmu svētki Rīgā. 1933. gads.

1. LATVIJAS NEATKARĪBAS KARŠ

- 2 1.1. PIRMĀ PASAULES KARA SEKAS UN LATVIJA
- 4 1.2. NEATKARĪBAS KARŠ
- 14 1.3. NEATKARĪBAS KARA REZULTĀTI

2. LATVIJAS VALSTS: STARP DEMOKRĀTIJU UN AUTORITĀRISMU

- 16 2.1. VARAS INSTITŪCIJAS LATVIJAS VALSTS VEIDOŠANĀS SĀKUMPOSMĀ (1918-1922)
- 18 2.2. VALSTS VARA PARLAMENTĀRĀS DEMOKRĀTIJAS LAIKĀ LATVIJĀ (1922-1934)
- 22 2.3. DEMOKRĀTIJAS KRĪZE UN AUTORITĀRIE REŽĪMI STARPKARU EIROPĀ
- 24 2.4. VALSTS VARA AUTORITĀRISMĀ LAIKĀ LATVIJĀ (1934-1940)

3. LATVIJAS TAUTA LATVIJAS VALSTĪ

- 26 3.1. STARPETNISKĀS ATTIECĪBAS UN PROBLĒMAS EIROPĀ
- 28 3.2. NACIONĀLĀ UN MINORITĀŠU POLITIKA LATVIJĀ
- 30 3.3. STARPETNISKĀ SITUĀCIJA UN ATTIECĪBAS LATVIJĀ

4. LATVIJAS SASNIEGUMI UN BILANCE